Virovecz Nándor

A bányák, a főurak és a Leányvári Boszorkány

Levelek Selmecbánya és a Balassa család kapcsolatához (1533–1549)

Az alább közölt levelek azt a bonyolult és ambivalens viszonyrendszert világítják meg, amely szűkebb értelemben Selmecbánya városa és a Balassa család, ugyanakkor általában véve a városi polgárság és a birtokos nemesség között fennállt.

A Balassák és Selmecbánya kapcsolata egészen a kettős királyság korai időszakába, az 1530-as évekbe nyúlik vissza. A család Hont vármegyei pozícióinak a korábbiaknál határozottabb építését a fivérek közül Zsigmond kezdte meg Bozók premontrei monostorának elfoglalásával és erősséggé alakításával.[1] A család házasodási szokásainak megfelelően – miszerint törekedtek tehetős és befolyásos özvegyasszonyokkal házasodni –, 1537-ben elvette feleségül a diósgyőri várnagy, Pemfflinger István özvegyét, gordovai Fánchy Borbálát († 1563), akinek révén tekintélyes birtok és Borsod vármegye főispánsága is a kezébe került.[2] Mivel a bozóki ügyeknél valószínűleg jobban lekötötte figyelmét az, hogy a magyarországi belháború közepette megtartsa és hosszú távon is biztosítsa a korábbi királynéi birtokot, Diósgyőrt, így az ő kapcsolata a várossal a továbbiakban kevésbé mondható aktívnak, testvéreivel ellentétben.

Öccse, Balassa Menyhárt 1533-ban I. Ferdinánd király kinevezéséből Hont vármegye ispánja lett, ennélfogva bizonyos ügyek mentén „hivatalból" is kapcsolatban állt a várossal. Testvéréhez hasonlóan ugyancsak előnyös házasságot kötött, amelynek nyomán 1542-ben megszerezte a lévai uradalmat és Bars vármegye főispáni tisztségét is.[3] A Selmecbányával meglévő kapcsolatot azonban Hont vármegyei terjeszkedése fűzte szorosabbra, ugyanakkor tette bonyolultabbá is. 1543 szeptemberében megszállta a város előterében magasodó Szitnya-hegyet, ahol erősséget építtetett,[4] majd 1546 tavaszán Csábrág vára és uradalma a birtokába került. A várossal ily módon közvetlen szomszédságba került, aminek a későbbiekben fontos következményei lettek, de erről alább.

A város és a család kapcsolatát egyfajta kölcsönös egymásrautaltság jellemezte, amely legfőképp az élőállat-, azon belül is a marhakereskedelemre szorítkozott, és egészen a

---

[1] Ahol állítólag kegyetlenül felszámolta az egyházi életet, azonban az újabb kutatások más eredményt prezentálnak: Horváth–C. Tóth–Pálosfalvi–Neumann, 2014.

[2] A menyegző tervezett időpontja október 28. volt. Fánchy János, Borbála testvére is arra törekedett Ferdinánd királynál, hogy Balassa Zsigmond adományt nyerjen Diósgyőrre és Bozókra. Dalmady Tamás levele a selmecbányai bírónak és szenátusnak, Dalmad, 1537. október 25. MNL OL R 314, 142/2. tétel. No. 26.

[3] Lévai Gábor özvegyét, Thurzó Annát vette el, és gyámja lett a Lévaiak utolsó leszármazottjának, Lévai Jánosnak. A házasságkötésről: Kendy Ferenc levele Ferdinánd királynak, Gyalu, 1543. január 25. ÖStA HHStA UA AA Fasc. 50. Konv. A. fol. 44.

[4] Pálffy Péterné Dersffy Zsófia levele Csábrágból, 1543. szeptember 1-jén a selmecbányai bírónak. ŠABB PBŠ MMBŠ Missiles 1543. d.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 199 2022. 01. 27. 13:14:28

család ottani térvesztéséig (1549-ig) megmaradt. Mindamellett, hogy a rendre elmaradó kifizetések és egyéb tartozások miatt jobbágyaik érdekében felléptek és a selmeciek javainak lefoglalásával fenyegetőztek (4., 5., 6., 7., 28., 40., 41. levelek), kifejezetten nem romlott meg közöttük a viszony. Az 1540-es évek közepére azonban a korábbiaknál jóval hangsúlyosabb konfliktus bontakozott ki, amely elsősorban a legidősebb fivért, Balassa Imrét érintette.[5]

A „Leányvári Boszorkány"

Barbara Rössel[6] személye sokáig a bányászati szakirodalom és a tudományos érdeklődés határmezsgyéjén mozgott, ugyanakkor a folklórban komoly karriert futott be. Az állítólagos erkölcsei miatt kialakult narratíva nyomán rendre elmarasztalták, de „az ördöggel cimboráló", vagyonát eltékozló, magányosan és megbolondultan elhunyt asszonyhoz fűződő történetek mögött nehéz különválasztani az egykor volt valós és népmesei elemeket.[7] Amit állíthatunk, hogy a 16. század elején még tekintélyes vagyonnal bíró család utolsó női leszármazottjának, a selmecbányai Leányvár építtetőjének birtokai között vashámort, bányát és a vihnyei fürdőt találjuk. Három férje volt (Hans Unger, Wolfgang Nadler, Hans Seger), és 1541-ben a hét leggazdagabb selmeci bányavállalkozó közül egyszerre kettővel – Konrad Schall[8] és Quirin Schlacher – bányaperbe keveredett. Miután a város által hozott ítélet számára nem volt kielégítő, a bányavárosok úrnőjéhez, Habsburg Mária özvegy királynéhoz fordult jogorvoslatért. Mária 1543-ban hasonlóképpen döntött, de Rössel és férje továbbra sem adták fel a jogorvoslat keresését; az ügy vége azonban homályba vész.

1544 januárjában kapcsolatba léptek Balassa Imrével és Menyhárttal (11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 23., 24. levelek). Rösselnek nyilvánvalóan pénzre volt szüksége, ezért fordult Imréhez, akitől először annak rendje és módja szerint valamivel több, mint 300 forintot vett fel, majd annak egyik emberétől tisztázatlan körülmények

---

[5] A mohácsi csatában elesett gyarmati Balassa Ferenc két lányt (Magdolna és Kata) és hét fiút (Farkas, Ferenc, Imre, Zsigmond, Menyhárt, Boldizsár, János) hagyott hátra, valamint ő nevelte féltestvére, Miklós egyetlen fiúgyermekét, Jánost is. Farkas és Ferenc igen korán elhunytak (1530–1531), Boldizsár valamikor az 1540-es évek elején. A megmaradt négy fivér közül a legfiatalabb, János, Balassi Bálint apja udvari szolgálaton volt, ennélfogva nem folyt bele ezekbe az ügyekbe. A család másik ága, az említett féltestvér Miklós fiától, szklabonyai Balassa Jánostól származott. Ő is kapcsolatban állt a várossal, de leveleinek (1536: 1, 1538: 2, 1543: 1, 1549: 2) tartalma szorosan nem kapcsolódik a gyarmati ág tagjainak itt közölt leveleihez.

[6] A levelekben különböző változatai: Rozalyn, Rozelym, Reselÿn etc.; a selmeci regesztákban: Resslin, Reszlin, Roszlin, Roßlin, Rösslin, Rezlin stb. Paulinyi Oszkár a Rosel és Rösel alakot használta, Richter Ede a Rösselt. Paulinyi a selmeci bányavállalkozókat különböző vagyoni kategóriákba sorolta, amelynek alapján Barbara apja, Lorentz (1520-ban selmeci alkamaragróf) a közepes vagyonnal bírók felső részébe tartozott. Paulinyi, 1976, 596. Nagyapja, a város egyik leggazdagabb bányavállalkozója, Erasmus Rösl 1496-ban Selmecbánya bírája volt, 1497-ben pedig a selmeci kamaragrófi tisztet töltötte be. Čelko, 2011, 33–34, 45. 1520. évi végrendelete: ETE, I, 21–22.

[7] Levéltári iratanyagra alapozott cikket Richter Ede publikált róla. Richter, 1902. (Ugyanekkor megjelent a Selmeczbányai Híradó hasábjain is.) A legteljesebb gyűjtés: Hála–Landgraf, 17–18, 93.

[8] Az alsó-magyarországi bányavárosok 1542. évi névjegyzékében *Stahl*. Relković, 1933, 9.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 200 2022. 01. 27. 13:14:28

között nagyjából 1000 forintot vett el. Balassa Imre a városhoz fordult jogorvoslatért, közben Rössel és férje segítséget kértek Imre öccsétől, Menyhárttól, aki egy bizonyos összegig (500 forint) kezességet is vállalt nekik. Mint az időközben kiderült, a Balassák szolgálói között is akadt olyan, aki összejátszott az asszonnyal, a városi tanács pedig valamiért nem törekedett a felek kétoldalú megegyezését előmozdítani. A különböző ígéretek és fenyegetések által kísért adósság ügye végül majdnem két évig elhúzódott, és alapjaiban mérgezte meg a város és a család közötti viszonyt.[9]

Csábrág és a szentantali vám

A csábrági vár és uradalmának birtoklástörténete a 16. század első felében meglehetősen bonyolult.[10] A vár birtokosa Balassa Menyhárt előtt Pálffy Péter volt, a tulajdonosváltás 1546 áprilisának elejére már biztosan megtörtént (30. levél). Nem egyértelmű, hogyan és pontosan mikor jutott Balassa a vár és a zselízi uradalom birtokába – törvényes ügylet útján vagy foglalással –, ugyanis azt megelőzően több tranzakció is történt a két fél között.[11]

Balassa a Szitnya-hegyen lévő erősség miatt már amúgy is a városhoz közeli birtokos volt, de Csábrág megszerzése után valóban közvetlen szomszédságba került a várossal. A vár tartozéka volt két olyan település is, amelyek déli irányból határosak voltak Selmecbányával. A városba délről vivő út – ahogyan ma is – Szentantalon át haladt, amely egészében a csábrági vár tartozékát képezte. (A másikon, a még közelebbi Steffolton, fele részben a város, fele részben a vár osztozott.) Szentantalon már a 14. század közepétől létezett vám,[12] ugyanakkor ennek megfizetése alól a selmeciek szabadságjogaik révén mentesültek, ennek ellenére a tulajdonosváltást követően három selmeci polgárt, köztük egy tanácsost megvámoltak. Ezután – állítólag a selmeciek, bár szerintük ez hamis vád – a vámos szolgálóját megverték és halálosan megfenyegették, mindez

[9] Talán Balassa Menyhárt Léván, 1545. október 24-én a selmeci tanácsnak kiállított nyugtája lehetett az utolsó dokumentum az ügyben. MNL OL R 314, 142/2. tétel No. 55.

[10] Csábrági Erdődi István halála után – végrendelete ellenére – örökösei eladták Erdődi Simon zágrábi püspöknek és unokaöccsének, Pálffy Péternek több más birtokkal együtt. Neumann, 2007, 98.

[11] Bizonyára legkorábbi ügyletük Eberhard és Csábrág kapcsán 1546. február 21-én, miszerint Balassa 10 100 forintot küldött Pálffynak Csábrágért: Zala Megyei levéltár, MNL ZML IV. 433. 52. d. (iktatási sorszám) 5795. Ennek értelmében pünkösd napjáig (június 13.) Révay Ferenc és Balassa Imre, valamint Batthyány Ferenc és Mérey Mihály közbenjárásával meghatározzák Pálffy bevallásának feltételeit, amely valószínűleg nem történt meg. Balassa későbbi levelében: „*...ím másszor is kérem és intem és emlékeztetem kegyelmedet, hogy kegyelmed a kegyelmed fogadása szerint adja meg az én pénzemet, én visszaadom Csábrágot, kit ha kegyelmed nem mível, nem tudom harmadszor mint emlékeztessem ilyen barátságosképpen erre.*" Balassa Menyhárt Pálffy Péternek, Léva, 1546. július 13. OSZK Kt. MNy. 42. Pálffy ismeretlen keltezésű, bizonyára még 1546 júliusában írt szupplikációja Ferdinánd királyhoz, amelyben említi, hogy Balassa megvette tőle a várat: P 1987 1. d. (1546-os évkör). Az 1549. évi hadjáratban Csábrágot (is) elfoglaló Bernardo de Aldana hadinaplója szerint Balassa 9000 forint értékű zálogbirtokként [!] használta azt, és bár a király megküldte az említett összeget, Balassa nem adta vissza a birtokot. Aldana, 1986, 65. Thurzó Ferenc nyitrai püspök a fentebbi 10 100 forintot később felajánlotta a vár megváltására, de Balassa megakadályozta azt. Kenyeres, 2005, 266.

[12] Bakács, 1971, 196. A vámház említése 1549-ben: MNL OL E 156 a. Fasc. 4. No. 11. p. 15.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 201 2022. 01. 27. 13:14:28

pedig tovább mélyítette a már amúgy is meglévő szakadékot (29., 30., 31., 32. levelek). Végül a vám ügyét egészen Ferdinánd királyig vitték, aki meghallgatva panaszukat mandátumában intette Balassát a város szabadságjogainak tiszteletben tartására.[13] Mindemellett a selmeciek egy háztulajdonlási ügyben is egyértelművé tették azt, hogy nem kívánják a családnak és szolgálóinak jelenlétét a városban (33.), ami a polgárközösség nemesekkel szembeni „klasszikus" összezárását is mutatja.

„...ha szeretik hazájukat, feleségeik és gyermekeik életét..." – az oszmán hódítás

Jóllehet Buda elfoglalása kis túlzással élve nem különösebben érintette a régió lakosságát, azonban Esztergom 1543. augusztusi bevétele már annál inkább éreztette hatását a mindennapok szintjén is.[14] Az 1544 tavaszán véghezvitt hódításokat követően Nógrád vármegye a rendszeres portyák célpontjává vált, ahol Balassa Menyhárt és Losonczy István közös akciókkal próbálták elhárítani azokat és valamilyen szintű ellenállást kifejteni. Ennek ellenére az oszmánok olyan merészebb vállalkozásokat is elkövettek, mint Miskolc feldúlása 1544 júliusában vagy a Léva elleni támadás szeptemberben, amely végül a támadók vereségével végződött.[15] Az oszmán hódítás, ha nem is írta felül, de helyenként egyértelműbbé tette a belső viszonyrendszert. „Felülről" szervezett védelem és intézményi szinten kiépített végvárrendszer hiányában együttműködésre késztette a korábbi ellenfeleket is (Balassa Menyhárt és Zsigmond, valamint Nyáry Ferenc és János, szintén a Balassa fivérek és Bebek Ferenc, továbbá Bebek Ferenc és Basó Mátyás ellentéte). A selmecieket nemcsak az aktuális eseményekről tájékoztatták, hanem segítségüket is kérték, amellyel kapcsolatban nem teljesen egyértelmű a részvételük. Az őket informáló levelek az oszmán hódítás regionális szintű menetére, a kisebb várak és erősségek körüli eseményekre, valamint a birtokosok reakcióira nyújtanak alapvető információkat (9., 22., 34., 35., 36., 37., 38. levelek).

A régió életében a Niklas Graf zu Salm vezette spanyol–német–magyar sereg 1549. évi hadjárata végül új periódust hozott, amely egyfelől Ferdinánd király tényleges hatalmát, másfelől a későbbi végvárrendszer elemeit biztosította. Pár év elteltével a Balassa család és Selmecbánya kapcsolatában is új korszak kezdődött. A testvérek közül a legifjabb, Balassa János, immáron bányavárosi főkapitányi méltóságában, zólyomi birtoklásával nyitott új fejezetet,[16] még ha a kapcsolat korábbi terhelt jellege bizonyos elemeiben tovább is élt. Talán az itt közrebocsátott források ismeretében fia, Balassi Bálint selmeci konfliktusai és egyben a városhoz intézett ironikus sorai is érthetőbbé válnak:

[13] Pozsony, 1546. május 3. ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1546. d. No. 199.
[14] A bányavárosok hadifinanszírozásához: Probszt, 1954.
[15] Az 1544-es hadi eseményekről bővebben: Virovecz, 2020.
[16] Balassa János főkapitányi működésének kezdeteiről: Maliniak, 2012.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 202 2022. 01. 27. 13:14:28

„Mintha bizony őseim nyomdokai (akik az ilyen dolgoktól mindig a legtávolabb állottak) nem indítanának utánzásukra?”[17]

A levelekről és a közlési elvekről

A közzétett források három kivételével (10., 24., 38.) Selmecbányán, a Besztercebányai Állami Levéltár selmecbányai fióklevéltárában, a városi magisztrátus levelezésében találhatók.[18] A nevezett három kivétel a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Városi iratgyűjteményéből, a Selmecbányának írt leveleket tartalmazó tételből való. (Az itt lévő iratok a 19. században kerültek ki a selmeci levéltárból.) Az átírások során alapvetően a hazai latin források közreadására vonatkozó javaslatokat követtem,[19] az *u* és *v* betűket hangértékük szerint írtam át, ugyanakkor az *i–j* esetében megtartottam az eredeti *i*-t. Nagy kezdőbetűt a tulajdonnevek, népnevek, dátumok és a tiszteleti megnevezés esetében alkalmaztam, betűhű formát a személynevek, települések esetén tartottam meg. A dátumokat szöveghűen közlöm. A nyelvtani hibák javításra kerültek, a szövegben eredetileg szereplő alakok jegyzetben találhatók (Er. = Eredetileg).[20] A központozást értelemszerűen végeztem el, ahol vesszővel tagolták a szöveget, azt változatlanul hagytam, ahogyan a mondatvégi írásjeleket is (a megszólításoknál nem tettem felkiáltójelet). Bekezdéseket csak a leghosszabb levél (15.) esetében alkalmaztam, ott is az eredeti szövegben felfedezhetőeknek megfelelően. A pénzösszegeket arab számmal tüntettem föl. Csáforda Miklós magyar nyelvű levelét (36.) – mint korai nyelvemléket és a többi mellett egyedüliként saját kezű iratot – betűhív formájában közlöm. Az egyes leveleken található egykorú német feljegyzéseket (átvételi jegyzeteket, széljegyzeteket) betűhíven írom át, ám a kisbetűk és nagybetűk használatát a modern német helyesíráshoz igazítom.

[17] Kőszeghy, 2008, 204.

[18] A kutatóút a Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Program keretében valósult meg.

[19] Oborni, 2000; Fazekas 2000.

[20] Ezúton köszönöm Szabó András Péternek és Gyócsi Ádámnak a szövegek nyelvi gondozásában és pontos értelmezésében nyújtott mindennemű önzetlen segítségét.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 203 2022. 01. 27. 13:14:28

Források

1.

Balassa Menyhárt a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Balassagyarmat, 1533. december 8.

ŠABB PBŠ MMBŠ /VS-k/ 769.

Csáforda Miklós érkezett levelekkel, amelyekből értesült Hieronimus Lanius káráról. Testvérével úgy határoztak, hogy a vásárolt marhákat a mészáros egyelőre tartsa meg, és ne adja ki senkinek, ugyanis akitől vásárolta, az a szomszédjától lopta el, amazt pedig kényszeríteni fogják értékük megfizetésére. Ez a bizonyos „lator" Ecsegen lakik, ahová már elküldték emberüket a levelükkel, miszerint vagy foglalják le javait, vagy adja meg a marhák árát. Más oka is van annak, hogy nem köteles visszaadni a marhákat: a két fél János király országrészében lakik, amely fölött Ferdinánd királynak nincs joghatósága. Tartsa meg a marhákat a pénz megfizetéséig, majd bátran cserélje el azokat.

Salutem et nostripsius commendationem. Venit ad nos Nicolaus Czaffrda[21] [!] cum litteris, quas nobis miseratis, quibus perlectis tenorem earundem sane intelleximus de damno vestri concivis, videlicet Hieronimi Lanii.[22] Igitur consilium habuimus cum fratre[23] nostro ex parte illius rei et sic determinavimus. Quod boves, quos emit Hieronimus, teneat ad unum breve temporis spatium et nullo modo restituat nemini. Nam ille, a quo emit, est vicinus propinquus illis, quibus ablati sunt et quaerat eum,[24] si vero portaverint pretium eorundem extunc cogetur ad restitutionem, quoniam nuntium nostrum misimus una cum litteris nostris ad Eczeck,[25] ubi ille latro habitat et si aliqua bona habuerit, ut arestarentur vel ut pretium bovum redderetur. Est et alia ratio, ob quam nullo reddi debentur illi boves, quod illi sunt ad partem Iohannis regis,[26] de qua parte nullum ius administratur parti regis Ferdinandi.[27] Igitur teneat firmiter

[21] Csáforda Miklós (Chafforda, chaforda, czafforda) a Balassa család szolgálója különböző tisztségekben. 1537–1538-ban tiszttartó *(officialis/servitor dominorum Balassa),* 1545-ben kékkői castellanus és provizor.

[22] Valószínűleg Hieronymus Medner vagy másként Jeronimus Moldner (Fleischer Jeromos, Paulinyi, 1976, 597) nagy vagyonú selmecbányai mészáros, ún. „gyűrűstéri" polgár lehet a név mögött, aki 1541–1543 között a város bírója is volt. Relković, 1933, 9; Baker 1932b, 55. Nyilvánvalóan foglalkozásból következő (vezeték)névről van szó. A *Lanius* alak más levelekben is előfordul, különböző keresztnevekkel (2. és 7.), ugyanakkor két levélben (5. és 6.) nem eldönthető módon keresztnevek nélkül, de zavarba ejtő következetességgel nagy kezdőbetűkkel. Az utolsó levélben (44.) a „magistri lanii" alak egyértelműen általában véve jelöl mesterembereket. A személynévkutatásra újabban: N. Fodor, 2015, 115–144.

[23] Minden valószínűség szerint bátyjával, gyarmati Balassa Imrével.

[24] *et querat eum* – bal oldali lapszéli betoldás.

[25] Ecseg, falu Nógrád vármegyében.

[26] I. (Szapolyai) János magyar király (1526–1540).

[27] I. (Habsburg) Ferdinánd magyar király (1526–1564).

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 204 2022. 01. 27. 13:14:28

usque restitutionem pretii sui, autem ex tunc muttet boves libere et absque timore.[28] Et cum hiis valere optamus vos felicissime. Ex Gyarmath,[29] feria secunda Adventus Domini 1533.

Melchior Balassa de Gyarmath[30]
comes comitatus Honthensis etc.

[Címzés:] Prudentibus ac circumspectis viris iudici et iuratis civitatis Schempnyciensis,[31] dominis ac vicinis nobis dilectis

2.

Balassa Menyhárt a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Balassagyarmat, 1533. december 17.

ŠABB PBŠ, MMBŠ /VS-K/ 770.

Megkapta levelüket, amelyben védelmet és segítséget kértek tőle azoknak a marháknak az ügyében, amelyeket Hieronimus Lanius jelenleg birtokol. Elküldte emberét, Szennai Menyhártot Ecsegre és Hortra, hogy mindent derítsen ki a „lator" felől. Elrendelte azt is, hogy foglalják le a javait, vagy verjék bilincsbe. Megtudta, hogy Selmecbányán vagy Zólyomban felakasztották, javait pedig egy horti birtokos, aki a károsultakkal együtt bír, lefoglalta és a maga számára elbitorolta. Kéri, hogy Lanius egyelőre ne adja vissza a marhákat, mert közben a lator társait megpróbálják fizetésre kötelezni. Ha ők visszaadnák a pénzt, akkor a marhákat is vissza kell adni. A dolog rövid időn belül elválik.

Salutem et nostripsius commendationem. Circumspecti ac prudentes viri. Tenorem litterarum nuper ad nos missarum sane intelleximus, in quibus optant Vestrae Dominationes protectionem atque auxilium in parte bovum quos vester concivis videlicet Hieronimus Lanius pronunc possidet etc. Noverint itaque Vestrae Dominationes, quod nos mox visis et perlectis litteris misimus ad Eckeck et ad Horth[32] hominem nostrum

[28] Eredetileg *trimere*.

[29] Balassagyarmat, vár és mezőváros Nógrád vármegyében, a család törzsbirtoka. Balassa Ferenc gyermekei az 1530-as évektől apjuk után ennek nyomán használják a nemesi predikátumot, Ferenc féltestvérének, Miklósnak a fia (János) pedig Szklabonya birtoka után. 1546-ig osztatlan birtok (az ipolysági konvent oklevele a családi osztálytételről, 1546. MNL OL X 501, Fasc. 21. No. 36.), 1552-ben az oszmánok elfoglalták.

[30] Gyarmati Balassa Menyhárt (1511/1515 k. – 1568. február 9.) Hont vármegye főispánja (1533–1549), Bars vármegye főispánja (1542–1549), erdélyi tanácsúr és feltehetőleg Izabella királyné vajdája (1551 tavasza), dunáninneni országos főkapitány (1552. júl.–dec.), erdélyi tanácsúr másodjára (1556–1561), erdélyi főkapitány és feltehetőleg kormányzó (1559–1561).

[31] Selmecbánya/Schemnitz (ma: Banská Štiavnica, SK) szabad királyi és bányaváros Hont vármegyében.

[32] Utólagos betoldás: *ad Eczeck et ad Horth*. Hort, falu Heves vármegyében.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 205 2022. 01. 27. 13:14:28

Melchiorem de Zenna,[33] qui ut omnia explorare debuisset, quo se convertet ille latro, a quo boves empti sunt et quomodo bona sua, si quae fuerunt, procurantur. Commiseramus etiam huic familiari nostro bona illius latronis, si habuisset aliqua, ut arestasset, vel si ipsum latronem conperisset alibi, ut eundem vinculasset.[34] Nihilominus is noster familiaris cum illum latronem interrogasset ubi sit, quilibet respondit, quod suspensus esset vel Schempniciae vel in Veteri Zolio,[35] sic enim firmiter ibidem putant esse suspensum. Bona vero, quae habuit ille latro, quidam possessor de Horth qui possidet cum illis hominibus, a quibus is latro illos boves subtraxerat, omnia arestavit et pro se usurpavit. Quare monemus Vestras Dominationes quatenus, nullo pacto vester concivis illos boves reddi debeat, nisi forsan adhuc amici illius latronis cogentur eam[36] ad restitutionem pecuniarum. Tandem si pecunias restituerent, boves etiam reddere oportebit. Hoc autem brevi temporis spatio peragetur. Interea nos etiam curam geremus, si alibi poterint reprehendi, et tandem Vestras Dominationes valere optamus feliciter. Ex Gyarmath, feria quarta ante festum Lüciae 1533.

Melchior Balassa de Gyarmath
comes comitatus Honthensis

[Címzés:] Prudentibus ac circumspectis viris iudici et iuratis civitatis Schempniczyensis dominis et vicinis nobis honorandis

3.

Balassa Zsigmond a selmecbányai bírónak

Balassagyarmat, 1537. február 2.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1537. doboz

Felsőesztergáron történt a napokban, hogy egy özvegyasszony kegyetlen módon megölte csecsemőjét, és emiatt máglyahalálra ítélték. Elküldte hozzá embereit, hogy bocsássa rendelkezésére a selmeci hóhért. A hóhért megfelelő módon honorálja majd, és feladata elvégzése után épségben haza is juttatja. Mindezekért jóindulatáról biztosítja.

Post salutem et nostripsius recommendationem. Prudens et circumspecte domine nobis plurimum observande. Contingit hiis diebus in possessione nostra videlicet Felze Stergar,[37] quomodo una vidua infantem iugulavit violenter, quae iure mediante est

[33] Szenna a kékkői uradalom Nógrád vármegyei tartozéka, bizonyára onnan származó familiáris.
[34] Er. *vinclasset.*
[35] Zólyom/Altsohl (ma: Zvolen, SK) szabad királyi város Zólyom vármegyében.
[36] Er. *eum*.
[37] Felsőesztergály/Felsősztergár/Felsőesztergár (ma: Horné Strháre, SK) falu Nógrád vármegyében, a Balassák kékkői váruradalmának tartozéka.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 206 2022. 01. 27. 13:14:28

adiudicata igne comburi. Igitur misimus hos nostros homines ad Vestram Dominationem rogando, quatenus eadem velit nobis magistrum vestrum condescendere et quamprimum idem magister finem fecerit, volumus eundem salvum incolumem pacifice conduci ad proprias aedes facere, quicquid vero promeruerit, faciemus eundem contentum reddere. Si haec nostri causa feceritis, pergrandem gratiam nobis exhibebitis.[38] Et tandem in quibuscunque poterimus, Vestrae Dominationi complacere studebimus. Et cum hiis Vestram Dominationem felicissime valere optamus. Ex Gyarmath, in festo Purificationis Deiparae Virginis, anno Domini 1537.

Sigismundus Balassa
de Gyarmath[39]

[Címzés:] Prudenti ac circumspecto domino N. iudici Sczempnicyensi, domino amico et vicino observandissimo

4.

Balassa Menyhárt Balten Marcus selmecbányai bírónak

Balassagyarmat, 1538. március 22.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1538. d.

Már többször írt neki, hogy jobbágyának, lámi Szokol Balázsnak adjanak kártérítést, ugyanis annak 90 forintját más vétke miatt lefoglalták és visszatartják. Ő a korábbi „zavargások" és a fegyverszünet idején egyaránt békességben élt velük. Ha testvére (Balassa Zsigmond) a jelenlegi fegyverszünet alatt vétett valamit ellenük, azt vigyék a biztosok elé, és ők majd kivizsgálják. Tudvalevő, hogy testvérével már megosztoztak a birtokokon, és nem tartja jogosnak, hogy az ő jobbágyát büntetik más vétke miatt. Kéri, hogy térítsse meg jobbágya kárát, mert akár van fegyverszünet, akár nincs, jobbágyát nem akarja kárban hagyni. Várja válaszát.

Prudens ac circumspecte domine, amice et vicine nobis honorande. Salutem et nostram commendationem. Iam saepius scripsi Dominationi Vestrae, quod iobagioni meo, Blasio Zokol de Lam,[40] cuius pecunias florenos centum minus fl. 10 propter alterius delictum

[38] Er. *exibebitis*.

[39] Gyarmati Balassa Zsigmond (1513/1514–1559) Borsod vármegye főispánja, tisztviselésének ideje bizonytalan (1526–1545, és Balassa „Simon" 1540–1553 lásd Fallenbüchl, 1994, 71). Maga a birtok a királyné tulajdona, és a diósgyőri castellanus egyben főispán volt, így Balassa ispánságát a vár magánkézbe jutásával de jure 1540-től, de facto 1537-től, a Fánchy Borbálával történt házasságkötéstől és bizonyára egészen 1559-ben bekövetkezett haláláig számíthatjuk.

[40] Balassalám, falu Hont vármegyében, a Balassa család birtoka. A mai Dacsólám (Dačov Lom, SK) eredetileg két részre tagolódott, amelyeket a 18. században már Felső- és Alsódacsólámként tüntettek föl. Feltehetőleg az utóbbi volt Balassalám, amelyet a 16. század közepén még így neveztek.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 207 2022. 01. 27. 13:14:28

retinere et arestare fecistis, satisfaceretis. Sciunt Dominationes Vestrae, quod tam in indutiis quam extra indutias, in disturbio et tempore pacis semper ego cum Dominationibus Vestris pacifice vixi, si quid dominus frater meus Dominationibus Vestris deliquit, iam in istis indutiis, quae nunc firmissime sunt factae inter principes,[41] erunt comissarii et coram ipsis requirant. Sciunt Dominationes Vestrae quod bona, quae ego possideo et quae dominus frater[42] meus possidet, sunt separatae, neque convenit meum pro alterius delicto punire. Igitur rogo Dominationem Vestram tanquam bonum dominum vicinum et amicum quod huic iobagioni meo faciat suum restituere, et me certificet statim, si volunt reddere quia vel indutiae vel non, nostrum iobagionem in tanto damno indebite facto dimittere nullo modo nec possum, neque volo. Et relationem exspecto. Ex Gÿarmath, feria sexta post Beati Benedicti Abbatis 1538.

Melchior Balassa de Gÿarmath etc.

[Címzés:] Prudenti ac circumspecto domino Valentino Folth[43] iudici civitatis Scemniciensis etc. amico et vicino nobis honorando

5.

Balassa Menyhárt a selmecbányai bírónak

Ágó, 1541. március 6.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1541/1. d.

Szokol Balázshoz küldött, hogy adja meg neki az általa rábízott marhák árát. Szokol azt a mentséget hozta fel, hogy a mészárosok és a selmecbányai polgárok még nem fizették ki. Kéri a bírót, hogy bárkik is legyenek az adósok, kényszerítse őket fizetésre, mert ő maga is híján van a készpénznek. Mindezért cserébe baráti támogatásáról biztosítja nagyobb fajsúlyú dolgokban is.

Post salutem et commendationem. Prudens ac circumspecte domine, amice et vicine observande. Miseramus ad Blasium Zokol ut nobis pecunias remisisset, quas pro pretio bovum per nos sibi assignatorum apud se servavit. Ille itaque hanc excusationem pro se fert quod lanii ac cives Semnicyenses pro eisdem bovibus pretium nondum persolvissent. Igitur Vestram Dominationem rogamus, si sic se res habet, ut quicumque sunt illi debitores, Vestra Dominatio eos compellat ad persolvendum, quoniam nos pronunc

[41] A korábbi belháborút névlegesen lezáró, 1538. február 24-én megkötött váradi békére utal.

[42] Ebben az esetben másik bátyjáról, Zsigmondról van szó, akinek közeli birtokosként (Bozók) többször is volt konfliktusa a bányavárosokkal, közeli fekvéséből adódóan elsősorban Korponával.

[43] Minden bizonnyal Balten Marcus/Balentinus Markus (Paulinyinál Markusch Bálint, másként Treiber, Markusch Valentinus. Paulinyi, 1976, 596), gyűrűstéri polgár, mészáros, vízemelő vállalkozó. Bíró (1535, 1538, 1541), esküdtként a magisztrátus tagja (1542). Baker, 1932b, 55; Relković, 1933, 9.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 208 2022. 01. 27. 13:14:28

plurimum indigemus pecuniis, sine quibus nullatenus fieri poterimus. Si haec nostri iam feceritis, tandem in similibus ac multo maioribus Vestrae Dominationi complacere studebimus. In reliquo eandem perfelicem valere optamus. Ex Ago,[44] dominica Invocavit, anno Domini 1541.

Melchior Balassa de Gyarmath

[Címzés:] Prudenti ac circumspecto domino N. iudici Szemnicyensi domino amico et vicino plurimum observandissimo
[A selmeci jegyző feljegyzése:] Melchar Balassowitz [!] bit dy fleyscher zur Zalung zuhaldten.

6.

Balassa Menyhárt Balten Marcus selmecbányai bírónak

Kékkő vára, 1541. augusztus 28.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1541/1. d.

Jobbágya, nagylámi Szokol Balázs panaszkodott neki, hogy már jó ideje semmilyen módon nem tudja beszedni Balassa marháinak árát a selmeci mészárosoktól és polgároktól. Kéri, hogy bírja elégtételre az adósokat. A továbbiakban ezt nem fogja eltűrni, hanem ott szedi be a marhák vételárát, ahol tudja.

Prudens ac circumspecte domine, amice vicineque observande. Post salutem et commendationem. Conqueritur nobis iobagio noster videlicet Blasius Zokol de Nagh Lam, quomodo a multis iam temporibus nostris pro pecoribus nullo modo possit exigere a laniis et civibus Vestrae Civitatis pretium illorum. Quare rogamus Vestram Dominationem tamquam dominum, amicum ac vicinum confidentissimum, velit eadem debitores, quos praefatus Blasius nominaverit, compellere ac inducere ad satisfaciendum. Quoniam ultra minime pati possumus. Sed ubicunque poterimus, pretium illorum pecorum recuperare studebimus. In reliquo Vestram Dominationem felicissime valere optamus. Ex arce nostra Kekkew,[45] dominica ante festum Decollationis Ioannis Baptistae, anno 1541.

Melchior Balassa de Gyarmath

[44] Ágó/Nyírágó (ma: Nýrovce, SK) falu Bars vármegyében, a Hont megyei Csábrág várának tartozéka. MNL OL E 156 a. Fasc. 4. No. 11. p. 27.

[45] Kékkő (ma: Modrý Kameň, SK) vár és település Nógrád vármegyében, Gyarmat mellett a család másik törzsbirtoka, legfontosabb vára.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 209 2022. 01. 27. 13:14:28

[Címzés:] Prudenti ac circumspecto domino Valentino iudici civitatis Semnyciensis, domino, amico et vicino observandissimo
[A selmeci jegyző feljegyzése:] Dominus Melchar Blassa petit, ut lanei nostri ad solutionem pecorum teneantur

7.

Balassa Zsigmond Balten Marcus selmecbányai bírónak

Vihnye vagy Szklenófürdő, 1542. január 29.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1542. d.

Jobbágyai jelentéseiből értesült arról, hogy nővérének, Balassa Magdolnának a selmecbányai Martinus Lanius nyolc dénár híján tizenkét forinttal adósa maradt, ugyanis a tőle vásárolt juhok árát még nem fizette meg. A baráti viszonyra és az „igazságra" való tekintettel kéri, hogy térítsse meg az adósságot nővérének. Mindezt hasonló szívességekkel kívánja viszonozni.

Prudens et circumspecte amice et vicine nobis carissime. Praemissa salute. Ex relatibus iobagionum nostrorum accepimus, qualiter quidam Martinus Lanius[46] Sembniciensis, ad pretia nonnullarum ovium, quas a generosa domina Magdalena[47] sorore nostra carissima ad vendendum emerat, florenis duodecim minus denariis octo debitor remansisset, quos persolvere ipse Lanius non curaret. Rogamus itaque Dominationem Vestram, tanquam amicum nobis carissimum, velint ipsum debitum cum ipso Martino Lanio homini nostrae sororis[48] respectu amicitiae, et etiam ipsius iustitiae, quae[49] nemini debet abnegari, restitui facere. Quod nos Dominationi Vestrae in similibus omni amicitiaeque officio retaliare volumus. In reliquo valere eandem optamus felicissime. Ex termis[50] 29. Ianuarii, anno Domini 1542.

Sigismundus Balassa de Gÿarmath
comes comitatus Borsodiensis etc.

---

[46] 1542-ben az első városrészben Aegidius Kolb házában bérlő. Relković, 1933, 13.

[47] Gyarmati Balassa Magdolna, Balassa Ferenc és Perényi Orsolya lánya. Születési dátuma ismeretlen (1504 után), ahogyan halálának időpontja is (1551 után). Férje gimesi Forgách Ferenc, akivel 1531–1539 között kötöttek házasságot, ugyanis Lévai Gábor 1531. augusztus 30-án kelt végrendeletében Forgách felesége még Lévai Zsófia. Forgách 1539-ben elhunyt, Magdolna újraházasodására nincs adat. 1551-ben is még „domina Magdalena Balassa, egregii quondam Francisci Forgach relicta"-ként említik. Lévai Gábor végrendelete: Testamentum magnifici domini Gabrielis de Lewa, MNL OL X 501 Protocollum p. 115. (114. mikrofilm); valamint Ferdinánd király levele a Magyar Kamarának, 1551. május 13. MNL OL E 21 5. d.

[48] Er. *sorori.*

[49] Er. *qua*.

[50] Bizonyára a Selmecbányához közeli Vihnye vagy Szklenófürdő/Teplice (ma: Vyhne és Sklené Teplice, SK) Bars vármegyei településekről van szó, amelyeket a kortársak gyógyászati céllal már használtak. Vihnyén több birtokos is rendelkezett tulajdonnal. Maga a fürdő a selmecbányai Rössel családé. Az alább közölt 39. levélben Balassa Imre minden bizonnyal erre utalt, amikor Barbara Rössel fürdője után érdeklődött.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 210 2022. 01. 27. 13:14:29

[Címzés:] Prudenti et circumspecto Valentino iudici Sembniciensi, amico vicinoque nobis carissimo.
[A selmeci jegyző feljegyzése:] Praesentatae 29. ianuarii 1542.
Dominus Sigismundus Balassa, petit ut Martinus Laneus ad solutionem teneatur.

8.

Balassa Zsigmond a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Bozók, 1542. november 8.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1542. d.

A jelen levelet bemutató nemesi familiárisát, Forma Györgyöt küldte hozzájuk. Az ő közbenjárásával tudat velük egynéhány dolgot. Kéri, hogy szavainak adjanak hitelt. (litterae credentionales)

Prudentes et circumspecti domini, amici vicinique nobis honorandi. Post salutem et nostri commendationem. Misimus ad Dominationes Vestras hunc egregium Georgium Forma nostrorum familiarium specialem, praesentium videlicet ostensorem. Medio cuius Dominationibus Vestris nonnulla nomine nostro referenda nuntiavimus. Cuius verbis ut eaedem fidem adhibeant creditivam rogamus. Et in reliquo Dominationes Vestras felicissime valere peroptamus. Ex Bozok,[51] feria quarta proxima ante festum Beati Martini episcopi, anno Domini 1542.

Sigismundus Balassa de Gyarmath
comes comitatus Borsodiensis etc.

[Címzés:] Prudentibus et circumspectis dominis iudici ceterisque iuratis civibus et toti senatui civitatis Schemniciensis, dominis amicis et vicinis nobis honorandis
[A selmeci jegyző feljegyzése:] Adi 10. Novembris 1542. allatae credentiales litterae magnifici domini Sigismundi Balassa ad familiarem suum, Georgium Forma

[51] Bozók (ma: Bzovík, SK) vár és település Hont vármegyében, Korpona szomszédságában. Premontrei monostorát Balassa Zsigmond alakíttatta át négyszögletes, saroktornyos erősséggé.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 211 2022. 01. 27. 13:14:29

9.

Balassa Imre a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Kékkő vára, 1543. július 11.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1543. d.

Amióta a keresztény fejedelmek Krisztus evangéliumának prédikátorait és terjesztőit üldözik, azóta módfelett nőtt a törökök ereje. Most is erre látnak példát, és ha csak nem hagynak fel tevékenységükkel, félő, hogy az ellenség még nagyobb hatalmat szerez. Azt a siralmas hírt közölheti, hogy a törökök elfoglalták Esztergom alsóvárát, a Duna melletti ún. Vízivárat. A nagyobb vagy felsővárat még nem vették be, ám nem sok remény mutatkozik annak megtartására, mert a várvédők vízhiánytól szenvednek, a ciszternákból a kenyérsütéshez is alig jut majd elegendő víz. Az a tanácsa, hogy a Selmecbánya körüli szűk utakat farönkökkel torlaszolják el, és fogadjanak fel katonákat. Véleménye szerint így könnyűszerrel megvédhetik majd magukat, mert a török nem küld oda ágyút, amellyel szétlőhetné az úttorlaszokat, hanem csak lovasságot, a vidék pusztítására. Kéri, hogy egy társuk révén üzenjék meg, hogy a védelem ügyében mit határoztak. Csak közösen orvosolhatják a jelen veszedelmet.

Prudentes et circumspecti viri, domini et amici ac vicini nobis honorandi. Salutem. Eisdem Vestris Dominationibus constat sane, quod a tempore, quo principes Christiani, praedicatores et divulgatores evangelii Christi, persequi et exterminari, omnium ipsorum conatu nisi sunt, contra hostem publicum, Christianae scilicet fidei persequutorem vix quidquam profecerunt, et nunc quoque vis illius hostis perfidi admodum coepit[52] augmentare, adeo, ut nisi ab opere tali acquieverint, (Deus concedat, ut vox nostra sinistra sit) in maius robur hostis ipse extolletur.[53] Nunc nos Dominationibus Vestris lamentabile et flebile novum intimare possumus, quod inferius castrum Strigoniense[54] penes Danubium situm, quod nos in vulgo castrum aquae[55] vocamus, per Thurcam est captum, et si maius et superius castrum nondum sit

[52] Er. *cepit*.

[53] A Balassa család és a protestantizmus kapcsolata közismert. A fentebbi mondat és érvelés alapján bizonyítható, hogy Balassa Imre már ekkor a reformáció híve volt. Idősebbik fia, Ferenc iskoláztatásáról és az új tanokkal való kapcsolatáról: Szentmártoni Szabó, 2003.

[54] Esztergom, szabad királyi város, érseki székhely, Esztergom vármegye központja.

[55] A levélben leírt Víziváros elfoglalása az ostromot előkészítő akció lehetett, ugyanis eddigi ismereteink szerint Esztergom alá július 24-én és azt követően több részben érkezett meg a szultáni ostromló sereg. A körülzárás 30-ra fejeződött be, a várat másnap kezdték lövetni, az első gyalogrohamra pedig augusztus 6-án került sor. A Víziváros a Várhegy nyugati lába és a Duna között elnyúló keskeny, fallal és tornyokkal körbevett városrész, amely 1543-ban több szempontból is a védelem egyik gyönge pontjának bizonyult. Egyfelől innen látták el vízzel a várat a Duna-partról, amelynek elfoglalása esetén értelemszerűen megpecsételődött a védők sorsa is. A problémát már az 1543-as ostromot megelőzően sikertelenül próbálták áthidalni. Másfelől a Víziváros Veprech-tornya nemcsak a felsővárat ellátó vízművet védelmezte, hanem az egyetlen fölvezető, összekötő utat is. Ugyanakkor az oszmán források szerint a „víztorony" elfoglalása

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 212 2022. 01. 27. 13:14:29

expugnatum et interceptum, tamen exigua spes est de retinendo illo, cum iam aqua castrenses ipsi penuriam cogantur pati. Illae equidem aquae, quae castro in maiori in puteis cisternalibus habentur, solum ad pistandos panes vix sufficient. Nostro igitur consilio Dominationes Vestrae colloquio habito, omnes viarum angustarum circum adiacentes truncos lignorum desecandos obfirment, et gentes conducant. Quibus ordinatis opinaremur partes vestras defacili defendere posse, nam eas ad partes nulla adducentur ingenia, quorum vehementi ictu, obfirmatas validorum lignorum indagines, rumperent, sed solo equitum impetu et irruptione partes illas vastaturi attentabunt. Praeterea Dominationes Vestras rogamus ut communicatis inter vos praemissis, quid super hiis determinandum curaveritis, Dominationes Vestrae unum ex fratribus suis, qui earundem conclusa, nobis effari valeat, ad nos legandum velint, et quid nos exinde pro publico vestro commodo consilii adhibere poterimus, gratissimo faciendum volumus animo. Easdem tandem Dominationes Vestras bene et felicissime valere percupimus. Ex castro Kekkew 11. Iulii anno 1543.

Omnium enim remedio perniciem praesentem Dominationibus Vestris evitare fas[56] est.

Emericus Balassa[57]

[Címzés:] Prudentibus et circumspectis dominis iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis Semniciensis, amicis et vicinis honorandis
[A selmeci jegyző feljegyzése:] 11. Julii 1543 das Wasser Städtlein zu Gran ist vom Turggen eingenommen, wirt die ober festung auß Mangel des Wassers sich schwerlich erhalten können. Bit Balaschi die Weg in Welder zu verhindern.
Emericus Balassa
Praenuntiat ie mehr man das Evangelium verfolgen wirt, ie mechtiger der Turgkh im Landt werden wirt.

és az ennek nyomán beállt vízhiány közvetlenül a vár feladását megelőzően történt, vagyis csak a megadás előtti napon, augusztus 8-án. Az őrség 1543. augusztus 9-én adta át a várat. Csorba, 1978, 82–97.

[56] Er. *phas*.

[57] Gyarmati Balassa Imre (született: 1504–1512, elhunyt: 1550. június 20. előtt) I. János király erdélyi vajdája (1534–1540), Ferdinánd király erdélyi vajdája (1540–1543. okt./1544), királyi tanácsos (1549).

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 213 2022. 01. 27. 13:14:29

10.

Balassa Menyhárt a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Léva vára, 1543. november 12.

MNL OL R 314, 142/2. tétel No. 43.

Megkapta levelüket. Tudatja velük, hogy a selmecbányai polgárok megveretését nem ő rendelte el, de felkutatja és megbünteti azt, aki azért felelőssé tehető. A lefoglalást azonban ő rendelte el, mivel az ő jobbágyainak már nem volt gondja ama borokra, hanem a kamarás úr embere őrizte azokat, és előzőleg a kamarás kezelésébe lettek átadva. Ha Nyáry Ferenc őt vagy jobbágyait akadályozni akarta volna, ott voltak a jobbágyok szekerekkel, kocsikkal, visszatarthatta volna őket dolgaikkal egyetemben, de ő engedte szabadon elmenni a jobbágyokat. Ha őt vagy embereit Nyáry a jövőben akadályozná, ő is azonnal megtalálja majd Nyáryt és alattvalóit. A város azt írta, hogy semmi joghatósága nincs a kamarások felett. Jól tudják, hogy a város és a kamarások is a királyné tulajdonában vannak. Márpedig őfelsége, a királyné elrendelte, hogy az ilyen élelmiszerekért fizessenek meg az adósok. Ezek behajtására a várost az isteni törvény is kötelezi. Ha ő Nyáryval szemben, ennek a dolognak az érdekében fellépne, az azonnal panaszt emelne ellene a királyi helytartónál, hogy más ügye miatt miért őt zaklatja és akadályozza.

Prudentes ac circumspecti domini, amici et vicini nobis honorandi. Salutem et nostri commendationem. Litteras Dominationum Vestrarum intelleximus. Noverint hoc Dominationes Vestrae, ut verberatio concivium vestrorum non cum scitu et voluntate nostra facta est, et sciscitabimur, unde et per quem contigit, et nullo modo sufferre volumus illi, sed et illum per quem accidit punire volumus. Arestationem tamen nos commiseramus, quia nostris iobagionibus nulla cura fuit iam ad illa vina, sed cum illis vinis fuit homo et famulus domini camerarii et ad manus illius vina assignata erant. Si nobis voluit vel iobagionibus nostris homo ipsius Nÿarÿ[58] esse impedimento, illic fuerunt iobagiones nostri unacum curribus et equis, potuisset illos una cum rebus retinere, sed nostros iobagiones libere dimisit et quumcunque Nÿarÿ aut homo ipsius nos aut circa nos pertinentes impediverit, vel ipsummet aut subditos suos mox inveniemus. Ubi autem Dominationes Vestrae scribunt nullum ius circa camerarios habere. Dominationes Vestrae hoc bene norunt, ut tam civitas quam camerarii sunt Reginalis Maiestatis[59] dominae nostrae clementissimae. A Sua Maiestate est commissum et mandatum, ut pro talibus victualibus solvant debitores, ad quod exequendum etiam

[58] Bedeghi Nyáry Ferenc (?–1551) báró (1535), esztergomi castellanus (1530–1531), Hont vármegye főispánja (1535–1551), főlovászmester, huszárkapitány a mühlbergi csatában (1546), a pannonhalmi apátság kormányzója (1546).

[59] A bányavárosokat jegyajándék címén birtokló királyné (Habsburg Mária, II. Lajos özvegye) és a város adózása kapcsolatáról: Paulinyi, 1976, 553. A bányavárosokat Mária királynénak ténylegesen 1522-ben engedte át II. Lajos. Kenyeres, 2004, 1111. Továbbá Heiss, 1974. és Heiss, 1976.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 214 2022. 01. 27. 13:14:29

iure divino Dominationes Vestrae obligantur. Hoc apertissime scribere possumus Dominationibus Vestris, ut si nos pro hac re super Nÿarÿ aliquid faceremus, mox domino Locumtenenti[60] Regiae Maiestatis domini nostri clementissimi conqueretur, ut nos absque omni causa quaerimus super ipsum convicium et perturbationem, ut pro negotio alterius ipsum aut suos impediremus. Et cum his Dominationes Vestras valere optamus. Ex arce nostra Lewa,[61] feria secunda post Martini 1543.

Melchior Balassa de Gÿarmath
comes comitatuum Honthensis et Barsiensis etc.

[Címzés:] Prudentibus ac circumspectis dominis, iudici et iuratis civibus civitatis Semnitiensis etc. dominis amicis et vicinis nobis honorandis

11.

Balassa Imre a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Kékkő vára, 1544. február 10.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1544. d.

A selmecbányaiak visszaküldték szolgálóját és semmi javaslatot nem tettek Barbara Rössel adósságának ügyében. Kéri, hogy viseljenek gondot az ügyben, mert ha szolgálója ismét így tér majd vissza, kénytelen lesz felhagyni a barátságos úttal és egyéb módon visszaszerezni az adósságot. Rössel több mint 1000 forinttal tartozik neki, és ezt kész tanúsítani azoknak a nemeseknek a szavával, akik előtt a nála tartózkodó asszony vallomást tett. Rössel igazat beszél, hogy nem adós többel 300 forintnál a neki Balassa Imre által szabályosan kölcsönadott pénzből, de Balassa tudomása nélkül, erőszakkal felvett annak egyik szolgájától egy másik, 1000 forintnál is nagyobb összeget is. Ha a selmeciek számára az a pénz, amelyet a városukban vettek fel, semmi, eljönnek majd azok a napok, amikor nekik származik majd több káruk ebből a történetből. Adjanak hitelt a levelet kézbesítő személy szavának.

Prudentes ac circumspecti domini, vicini et amici observandissimi. Salutem et nostri commendationem. Vestrae Dominationes cum dubia relatione remiserunt servitorem nostrum ex parte debiti quod nobis obligatur domina Rozalyn[62] ita quod nulla relatio nobis perlata est. Igitur rogamus Vestrae Dominationes velitis curam gerere de hoc negotio. Nam nos potius vellemus amicabiliter et favorabiliter vobiscum esse, sed si homo noster iterum sic redierit, profecto amicitiam cogimur dimittere et remedium

[60] Várday Pál (1483–1549) kincstartó (1517–1519; 1520–1521), veszprémi püspök (1520–1524), egri püspök (1524–1526), esztergomi érsek (1526–1549), királyi helytartó (1542–1549). Laczlavik, 2014.
[61] Léva (ma: Levice, SK) vár és megyésispáni székhely Bars vármegyében. Maga a település ekkor még két részre, Nagylévára és Ólévára tagolódott. Maksay, 1990, 149–150.
[62] Barbara Rössel (?–1575?) selmeci bányavállalkozó gyűrűstéri polgárcsalád utolsó leszármazottja.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 215 2022. 01. 27. 13:14:29

tale quaerere, quo mediante nostrum debitum recuperare possemus. Nam tenetur nobis plus quam mille florenos et possumus probare cum nobilibus, coram quibus ipsamet apud nos existens fassa est. In illo verum dicit, quod non valde plus obligaretur quam trecentos florenos de hoc debito quod nos volenter sibi dedimus. Sed aliud, quod a servitore nostro accepit praeter nostram voluntatem, plus obligatur quam mille florenos, quos vi accepit. [Si] autem Vestris Dominationibus nil videtur hoc, quod Vestra in civitate accepe[run]t, bene, nostravi venient dies quod nescimus, cui plus dampni eveniet ex hoc. Ceterum quicquid praesentium ostensor Vestris Dominationibus oretenus dixerit, fidem eidem adhibere velint. Reliquum est quod Vestrae Dominationes felicissime valere optamus. Ex arce Kekkew dominica Septuagesimae, anno Domini 1544.

Emericus Balassa
de Giarmath

[Címzés:] Prudentibus et circumspectis dominis iudici et iuratis civitatis Semnicyensis etc. dominis et amicis observandissimis
[A selmeci jegyző feljegyzése:] Anno 1544 adi 12. februarii
Ballassa Emrich verclagt die Reszlin mehr als vmb f. 1000/-, vnd hat seinen dienern sein guet mit Gewalt behalden vnd genohmen.

12.

Balassa Imre a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Kékkő vára, 1544. február 15.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1544. d.

Megkapta levelüket, amelyet Barbara Rössel ügyében írtak neki. A világ egy városának sem akarna kevésbé ártani, mint nekik, különösen, hogy Selmecbánya is Isten igéjének tisztelője. Semmi egyebet nem óhajt tőlük, csak azt, hogy ítéljék meg neki, ami jogos és méltányos. Mivel jogszabályaikat és jogszokásaikat sem ő, sem szolgái nem ismerik, kéri a várost, hogy olyan határidőt tűzzenek ki, amelyen ő is jelen tud majd lenni hiteles dokumentumaival. Akkor majd világosan megismerhetik mind az ő tisztes szándékát, mind Rössel állhatatlanságát. Kéri továbbá, hogy amit majd a levélvivő a nevében bővebben mondani fog, azt fogadják bizalommal.

Salutem et amicitiam. Circumspecti viri, domini, amici et vicini nobis honorandi. Litteras earundem Vestrarum Dominationum ex parte negotii inter nos et honestam Rozelim [!] ad nos datas intelleximus et revera Dominationes Vestrae certi sint, in toto orbe terrarum aliqua haud est civitas, cui magis invite quid contrariarum niteremur, quam huic civitati earundem; ex eo praesertim, quod verbi divini Dominationes

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 216 2022. 01. 27. 13:14:29

Vestrae cultores sint, nil equidem nos ab iisdem optamus, solum quod iustum et aequum iudicari possit. Cum igitur iura et consuetudinariae leges civitatis Dominationum Vestrarum tam nos ipsi, quam servitores nostri, ignoremus, ad effectum easdem amicabiliter rogamus, velint praescripto negotio debiti diem et terminum certum praefigere, quo et nos unacum nostris documentis probabilibus praesto fieri valeamus. Tunc equidem Dominationes Vestrae, nostram intentionem et annotatae Roselim instabilitatem ac inconstantiam liquide, ut speramus, non solum pro conperto habebunt, verum et pertrectabunt. Si qua in reliquo praesentium gerulus seu tabellio nomine nostro latius dixerit, relatibus suis per easdem fides indubia est adhibenda. Valere tandem Dominationes Vestras ad vota faustissima, percupimus. Ex castro Kekkew 15. die Februarii 1544.

Emericus Balassa

[Címzés:] Prudentibus et circumspectis viris et dominis, iudici et iuratis civibus civitatis Semniciensis, amicis et vicinis nobis honorandis
[A selmeci jegyző feljegyzése:] Anno 1544 adi 17. februarii allatae. Ballassÿ Emrich verclagt die Rezslin vmb f. 1000/-

13.

Balassa Menyhárt a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Léva vára, 1544. március 3.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1544. d.

Eljött hozzá Wolfgang Nadler és felesége, Barbara Rössel, és kérték a testvére, Balassa Imre irányába fennálló tartozásuk számbavételét. Továbbá arra is kérték, hogy a megtett számadás után a fennmaradó összegért vállaljon kezességet és jótállást. Kérésüknek eleget kíván tenni, vállalja a kezességet és kifizeti a testvére irányába fennálló adósságukat. Cserébe Nadler és felesége hitlevelet adnak majd arról, hogy a számadás napját követően fennálló adósságot neki tartoznak kifizetni.

Prudentes et circumspecti domini, amici et vicini nobis honorandi. Salutem et nostri commendationem. Venerant ad nos providus dominus Wolfgangus Nadler[63] concivis Dominationum Vestrarum Sempniciensis, una cum domina Barbara coniuge sua et rogaverunt nos ratione illius debiti, quo domino fratri nostro magnifico domino

[63] Wolffgang/Wolff Nadler nagy vagyonnal bíró selmeci bányavállalkozó, gyűrűstéri polgár. Paulinyi, 1967, 112; Paulinyi, 1976, 597. Az 1542. évi névjegyzék szerint a második városrészben háztulajdonos. Relković, 1933, 52.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 217 2022. 01. 27. 13:14:29

Emerico Balassa waÿwodae[64] etc. debitores existerent, ut nos pro illa summa, cum qua post positam rationem cum domino fratre meo debitores remanerent, nos pro ipsis apud dominum fratrem nostrum fideiussores et sponsores fieremus. Nos ad petitionem praefatorum domini Wolfgangi et uxoris suae illam fideiussoriam et sponsionem ad nos voluimus accipere, et cum domino praefato fratre nostro hoc determinabimus, ut cum qua summa post positam cum domino fratre nostro rationem praefati dominus Wolfgangus et uxor eius, domino fratri nostro debitores remanserint, nos respondebimus domino fratri nostro satisfacere. Sic tamen ut vicissim, idem praefatus dominus Wolfgangus, unacum domina coniuge sua, litteras ipsorum proprias sub sigillo proprio, nobis dare debeant, ut quem diem nos tunc, cum ratio poneretur, cum ipsis determinabimus, nobis illam summam cum qua post calculationem et rationem positam debitores remanserint, de facto restituant. Haec voluimus Dominationibus Vestris significare. Quas valere optamus. Ex arce nostra Lewa 3. Marcii 1544.

Melchior Balassa de Gÿarmath
comes comitatuum Honthensis et Barsiensis etc.

[Címzés:] Prudentibus et circumspectis dominis, iurati et iuratis civibus ac toti senatui civitatis Semnÿciensis etc. dominis amicis et vicinis nobis honorandis
[A selmeci jegyző feljegyzése:] Anno 1544 adi 3. Marci allatae. Balassa Melchior nimbt der Rezlin schuldig, so sie dem Ballassa Emrich zuethun beleiben wirt, vber sich, der gestalt, das sie sich auff bestimbte Zeitt mit Balassa Melchiorn vertragen soll.

14.

Balassa Imre a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Kékkő vára, 1544. március 5.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1544. d.

Rácz Ferenc nevű nemesi szolgálóját elküldte hozzájuk szóbeli üzenettel. Kéri, hogy szavainak adjanak hitelt. (litterae credentionales)

Circumspecti domini, amici et vicini honorandi. Salutem. Misimus hunc nobilem Franciscum Racz,[65] servitorem nostrum, praesentium exhibitorem erga Vestras Dominationes medio cuius nonnulla intimavimus nomine nostro eisdem oretenus

[64] Balassa Imre erdélyi vajdai méltóságát ténylegesen ekkor már nem tudta betölteni. 1541 után a család erdélyi birtokai is odavesztek, amelyekért Ferdinánd király évi 2400 forint jövedelemmel kárpótolta. Kőszeghy, 2008, 47. Ferdinánd király oklevele a kiutalásról: 1544. október 1. MNL OL P 1767, 10. tétel. Az összeg kifizetését visszamenőleg, 1543. január 1-jétől rendelte el.

[65] Rácz Ferenc más alkalommal is informálta a várost (Kékkőből). Ez év tavaszán az egyre gyakoribbá váló török portyák ellen a Balassa testvérek, Menyhárt és János, Losonczy Istvánnal együtt szálltak táborba

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 218 2022. 01. 27. 13:14:29

referenda. Rogamus igitur Dominationes Vestras, velint dictis et relatibus prefati servitoris nostri fidem creditivam praestare. Valere eosdem felices cupimus. Ex arce Kÿekew, 5. die Marcii. Anno Domini 1544.

Emericus Ballasa etc.

[Címzés:] Circumspectis dominis iudici et iuratis civibus civitatis Schempniciensis, amicis et vicinis nobis honorandis
[A selmeci jegyző feljegyzése:] Anno 1544. allatae adi 4. Martii. Der Rezlin schulden betreffend noch der lenge sambt der Raittung begriffen. Summa f. 896 d. -

15.

Balassa Imre a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Kékkő vára, 1544. március 5.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1544. d.

/Címzés nélkül, dátuma megegyezik az előző levélével, bizonyára a Rácz Ferenc által vitt levél. Hosszasan részletezi a Barbara Rössel-ügyet./

Megkapta március elsején írt levelüket, amelyben a selmecbányaiak azt írták, hogy nem értik a Barbara Rössel és közötte fennálló adósság ügyét. Emberein keresztül tudatta velük, hogy mennyi pénzt adott az asszonynak és abból ő mennyit térített meg. Mindezt iratokkal is bizonyítani tudja, de ha kell, emberei személyesen is megjelennek. Rössel is elismeri tartozását, az egyedüli különbség abban áll, hogy azt mondja, többet fizetett meg, mint amennyit valójában. Távol legyen tőle, hogy kárt okozzon az asszonynak. A selmeciek négynapnyi türelmét kérték, mialatt az asszony rendezi tartozását, de az nem ment el és nem is küldött hozzá senkit, ezért az ötödik nap estéjén újból felkeresi őket. Ebben az ügyben már kétszer rászedték. Eredetileg 343 forintot adott Rösselnek, amit 14 forint híján törlesztett is. Benedek deák és egy Simon nevű borbély (Simon Barbiel/Barbitomsor) közbenjárásával megfizetett 204 forintot, Benedek deákon keresztül fizetett még két alkalommal összesen 115 forint 50 dénárt. Közben fizetett még további 14 forintot is, amellyel kapcsolatban meghagyta szolgálóinak is, hogy hitelt kell adni az asszony jegyzékének.

Egyéb tartozásait azonban nem fizette meg, és maga Rössel is elismeri azokat. Azt állítja, hogy Simonnak először január 23-án megfizetett 582 forintot, majd 27-én 413 forintot. Állítása nyilvánvaló hazugság. Rössel szolgálója 28-án ott volt nála, hogy haladékot kérjen a tartozás felére, azzal az indokkal, hogy az asszony Körmöcbányára megy, és egy héten belül megfizeti azt, és csak a másik felét halasztaná tovább. Ezt a szolgálót, akit a selmeciek törvény elé idézni kívánnak, Jánosnak (Ioannes/Iane) hívják, idős korú és rég-

Szécsénynél, hogy egy Eger elleni portyát hárítsanak el. Levele Thaddeus Bartfelder/Barthersus selmecbányai bírónak, Kékkő, 1544. május 19. ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles, 1544. d.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 219 2022. 01. 27. 13:14:29

től fogva szolgálja Rösselt. Ha ő elutasító lesz, akkor szükség esetén olyan módszerhez folyamodik majd, hogy Rösseléknek több okuk lesz az aggodalomra, mint a tartozás törlesztése. Ez a János akkortól kezdve magyar nyelvű leveleket hozott Simon borbélytól, aki azzal mentegette magát, hogy azért nem vitte bíró elé az ügyet, mert Rössel megígérte, hogy nem mulasztja el kifizetni tartozását. Emellett meg akarta várni a Jánoson keresztül érkező értesítést (ti. Balassáét), hogy majd attól tegye függővé, hogy bíró elé viszi-e az asszonyt.

Hogy világosan megértsék, Simon borbélyt nem azért küldte Selmecbányára, hogy pénzt adjon Rösselnek, hanem azért, hogy az erővel elvett pénz ügyében a bíró elé járuljon. A pénzt, ami nála volt, hozza vissza, ha nem tudná aranyforintokra váltani. Simon az aranyforintok egy részével visszatért, de 900 forint korábban ottmaradt, amikről azt mondta, hogy részint elosztotta, részint Jánosnál hagyta. Amikor pedig a pénz miatt újból a bíróságra ment, visszatérte után előadta, hogy Rössel 582 forintot erővel elvett Jánostól, ezért aztán Simon odahurcolta hozzá az asszonyt, hogy tartóztassa le vagy vesse fogságba. Miután tanácskoztak, abban állapodtak meg, hogy az asszonyt nem lenne bölcs dolog fogságba vetni. Ezután összehívott pár nemesembert, akiknek jelenlétében Rössel jóvátételt ígért és Simon borbélyt mentegette, elismerve azt, hogy a pénzt valóban ő vette el Jánostól.

Midőn György/Gyurkó (Gÿwrko) nevű szolgálóját elküldte, hogy Rössel rajta keresztül visszaadja a pénzt, akkor az asszony egy másik, Fülöp nevű szolgálójától esküvés mellett alattomosan egy másik pénzösszeget kicsalt, és abból fizetett Gyurkónak. Ezután Simon borbélyt és Gyurkót egyszerre küldte fel, hogy előbbi jogilag felügyelje az ügyet, utóbbi pedig vegye át a pénz, ha az asszony a jogi eljárástól való félelmében gyorsabban törlesztene. Gyurkónak azt is meghagyta, hogy figyeljen Simonra, vajon jogi szempontból kellő gondossággal jár-e el. Gyurkó január 19-től Rössel házában volt, ahonnan 29-én tért vissza hozzá, majd előadta, hogy mind Rössel, mind Simon egyaránt csalárdok. Ezalatt Rössel szolgálója, János, aki időközben azért volt nála, hogy a fizetés halasztását kérje, útközben találkozott a visszatérő Gyurkóval, akinek elmondta, hogy nem tudott további haladékot intézni és az adósságot haladéktalanul törleszteni kell.

Mikor János visszatért Rösselhez, az nyomban elbocsátotta Simon borbélyt, mert Gyurkó visszatérte után más szolgáit küldte el, nehogy Simon elmeneküljön. Azonban ők már nem találták meg Simont, Rössel családja pedig azt mondta, hogy az Léva várába lovagolt, és majd onnan fog visszatérni (ti. Balassához). Rössel hazugsága nyilvánvaló. Azokban a napokban, amelyeken azt mondja, hogy megadta a pénzt Simonnak, Gyurkó ott volt mellette a házában és valójában nem adott meg belőle semmit. Azt, hogy Simon állítása igaz, okirattal is be tudja bizonyítani. Rössel maga mondta Simonnak, hogy Balassa Imre úr azt mondta, felkutatja Simont; ha az oda menekült, ahová mondta, akkor sohasem fogja meg őt. Rössel ebből azt gondolja, hogy az ebből származó kárt is rajta hajtják be. Úgy véli, egyetlen személy tanúbizonysága is elegendő ehhez az ügyhöz.

Biztosak lehetnek abban, hogy nem áll szándékában csalárd módon pár ezer forintot Rösseltől megszerezni, de mégis nehezen érti meg a város, hogy Rössel nem az igazat mondja nekik. Ha az asszony bevallaná az igazat, ahogyan a dolgok valójában állnak, akkor rögtön megértenék, hogy nem tudja bizonyítani azt, hogy többet fizetett volna annál, mint

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 220 2022. 01. 27. 13:14:29

amennyit mond. Elrendelte, hogy az adósságot összeszámláló iratot magyarul és latinra fordítva is megküldjék nekik.

/A selmeci jegyző feljegyzése az aláírás alatt:/ Az összadósság, miként Balassa Imre ebben az írásban jelenti, tehát amivel Rösslin adósa neki, 896 forintot tesz ki.

Circumspecti domini, amici et vicini nobis honorandi. Salutem. Litteras earundem Vestrarum Dominationum, prima die Marcii ad nos datas intelleximus, in quibus Dominationes Vestrae nobis scribunt, non potuisse animadvertere rem debiti inter nos et dominam Barbaram Roselim. Nec ab ipsa domina iam facta, nec a nostris hominibus, quos diebus istis erga easdem miseramus. Dominationes Vestrae tamen ex intimatis nostris, ut speramus, intelligere effective potuissent. Cum omnia per praefatos homines nostros in scriptis miserimus, quicquid nos ipsi dedimus, et ipsa quoque quantum persolvit clare denotavimus. Quae praemissa etiam scriptis seu litteris, et testimonio evidenti conprobare possumus, et tunc eaedem sane accipient cum dillucide. Si necesse fuerit coram habebunt, ex quo homines nostri nobis referunt ipsam quoque dominam eandem summam per nos datam se recepisse, dicere, quam nos fatemur. Solum in hoc est differentia, quod ipsa, plus nobis persolvisse dicit quam nos, nostro in regesto notavimus,[66] quod Dominationes Vestrae animadvertentiam suam eum in finem deducerent, ut dicta ipsius dominae vera forent. Etiam futurum sic habebunt eaedem, prout nos retulimus. Nam in praesentia speculationis cordium omnium palam est, nos in unico saltem obolo in eam sinistre agere nolle, procul enim sit a nobis sinistrae actionis negotium, quo ipsa nobiscum in hanc usque diem operata est et usa. Ubi autem Dominationes Vestrae scripsere et petierunt, ut in quadriduum cum patientia ferremus dilationem, ipsa nobiscum intra id tempus reconciliare satageret.[67] Nos id tempus intuitu earundem praestolandum consumpsimus. Ipsa tamen domina ad nos nec venit, nec misit, unde quinto die adveniente coacti sumus circa tempus vespertinum rursus Dominationes Vestrae requirere.[68]

Quod multociens uno in negotio, non sapientis est, persaepe fraudare, easdem quoque iam bina vice, his dictis, quod nobiscum rationem effectivam inire veniet, decepisse.

Ut Dominationes Vestrae id clarius accipiant, ex voluntate nostra ipsi[69] dominae dati sunt fl. 343,[70] hos ipsa domina modo in hic articulo continenti persolvit nobis, tamen restant adhuc[71] fl. 14 nobis per eandem dominam debiti. Solvit nobis medio Benedicti litterati et Simonis Barbiel fl. 200 et 4, alteram summam, quam medio Benedicti litterati persolvit binis in locis siquidem ipsa domina aliter illam solutam asserit et vult. Tamen

[66] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „Irthumb der Rattung, die Reslin bekennt so uil emphangen pargelt, als wie herr Emrich Ballassa antzaigen hatt."

[67] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „auf vnser Schreiben hat willig und gern verharret bis an vierden Tag."

[68] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „aber die Rezlin hatt sich zur Abrattung nit gefunden."

[69] Er. *ipsae*.

[70] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „hie zaigt Herr Emericus Balassa, das er ir pargelt geben hab f. 343./-".

[71] Er. *aduc*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 221 2022. 01. 27. 13:14:29

per ipsum Benedictum litteratum allati sunt nobis et soluti in praescriptam rationem fl. 115 d. 50.[72]

Ex repentina tamen cogitatione nostra nostris servitoribus commiseramus in regestum ipsius dominae credi debere, ut Dominationes Vestrae revideri faciant neque illic secus esse, nisi quod Benedicto litterato dati sunt fl. centum quindecim et d. quinquaginta. Complevit solutionem praescriptae summae in praescripto articulo continenti, dampna restantia fl. 14 nobis debita.[73]

Quomodo autem de alia summa satisfecit, cum ipsamet fatetur de prima quoque satisfactionem nondum fecisse. Itaque eaedem certe sint, nil sic esse, ut ad aliam summam debiti, quam eadem domina fl. 300 esse non negat, unicum tantum denarium persolvisset Benedicto litterato.[74]

Sed id, quod dedit in summam primitus denotatam, persolvit, de summa vero fl. 300 scribit fl. 5 etiam solvisse Benedicto, hoc verum est. Sed id quoque non eam in summam scribere debuisset, sed ad summam restantiae prioris videlicet fl. 14, quibus ipsamet se obligari dicit, computare debet.[75]

Ubi autem scribit Simoni Barbitomsori persolvisse ad rationem fl. 582 vigesimo tertio die Ianuarii semel, secundario vero 27. die eiusdem mensis, quod solutionem fecisset simul conputando fl. 413, nihil seu nullum mendacium lucidius hoc fieri potest. Nam servitor ipsius dominae 28. die Ianuarii hic apud nos fuit, qui in eo operam dabat, ut debito unum brevem terminum solutionis praefigeremus, sub hac conditione ut Cremniciam[76] ibit ipsa domina, et infra unius hebdomadae spatium medietatem debiti nobis persolvet, solum modo ut solutionem alterius medietatis prorogaremus. Quem servitorem Dominationes Vestrae ad se velint accersere et fide mediante ab eodem intelligere. Servitor autem ille Ioannes vocatur, a dudum qui eam servivit paene senio confectus, quod si negaverit, ultima necessitas nos ad huiusmodi conprobationem conpellet, plus quam pecuniae nostrae forent, Reselÿnae in anxietatem succedent.[77]

Idem servitor Ioannes a Simone quoque Barbitomsore [!] litteras extunc nobis attulerat, quas idem Simon in ideomate hungarico conscripserat, se excusans sic, ut hac de causa erga et in praesentiam domini iudicis non ivisset, quod domina, quam plurimis promissis et fide spopondisset haec, ut iuxta proxime praecedentem articulum conscriptum contentare nos non negligeret, et ut saltem relationem nostram per

[72] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „sein, die bezalt bis an f. 14".

[73] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „vermmeldt durch wen obbemelte gelt bezalt sein worden".

[74] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „hie bleibt sie lautter vnd klar schuldig f. 300".

[75] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „f. 5. hat sie zalt an der vorigen schult der f. 343, vnd nit an den f. 300".

[76] Körmöcbánya/Kremnitz (ma: Kremnica, SK) bányaváros.

[77] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „Vnd sagt, das sie soll daran f. 413 dem Balbierer zalt haben, vnd ist nichts".

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 222 2022. 01. 27. 13:14:29

dictum Ioannem sibi offerendam expectaret, ac si dilationem ratione debiti non intelligeret, tunc statim istic in praesentiam iudicis attraheret dominam.[78]

Ut igitur Dominationes Vestrae lucidius accipiant, nos Simonem Barbitomsorem non ea de causa Semniciam miseramus, ut pecunias nostras dominae Reselÿn daret, solum ut pro pecuniis violenter ablatis a domino iudice ius peteret et praestolasset, pecunias quas apud se habitas nobis reportasset, si aureos cambire non posset.[79]

Nam ut eaedem accipiant, dum Simon Barbitomsor cum una parte aureorum florenorum rediisset, ac 900 fl. istic superius relinquisset, quos partim in aureos distribuisse, partim vero apud Iane[80] relinquisse dixit. Cumque ad proxime sequentem forum pro adducendis nobis aureis ascendisset, ac rursum redisset, retulit quod domina Reselÿn ab annotato Iane manu violenta fl. 582 ad se accepisset, pro quibus ipsammet dominam huc ad nos adduxerat ut nostris pro pecuniis eam retineremus seu captivari faceremus.[81]

De his igitur consilio habito, id deliberavimus, quod plurimis ex causis nobis mulierem captivare non liceret, sed certos nobiles ad nos accersiveramus, qui communiter causam inter nos egerunt, medio quorum ad unam saltem horam noluimus pecunias nostras per ipsam violenter ablatas apud ipsam relinquere. Quorum nobilium in praesentia nostras pecunias promisit reddere ac restitui velle, et coram eisdem nobilibus ipsa domina Reselÿn Simonem Barbitomsorem excusatum effecit, quod eam nostram pecuniam ab Iane violenter ad se accepisset, itaque id nullomodo negare potest, ut contra eam conprobare nequiremus.[82]

Dum autem servitorem nostrum Gÿwrko nomine ad eam miseramus, ut medio illius pecunias nostras restitueret, eo in tempore aliam etiam summam pecuniae nostrae ab altero servitore nostro Philipo nomine rursus multo iuramento per dolum excepit, et ratione harum pecuniarum eam fecit solutionem, prout ipsa scripsit ut denotavit, hancque solutionem per praefatum Gÿwrko fecit, quem pro pecuniis violenter acceptis ad eam miseramus.[83]

Et deinde Simonem Barbitomsorem ac eundem Gÿwrko sursum misimus, in eo, ut Barbitomsor iuri invigilet et curam geret. Georgius vero Gÿwrko ad se accipiat pecunias,

---

[78] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „Der Jane der Roselin diener hat brieff bracht vom Balbierer an hern Ballassy Emerich von wegen, das ime die resslin versprochen, das gelt zue zuestellen, darumben es sie auch nit hatt wollen fur dem richter verclagen."

[79] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „der balbierer hat nit befelich gehabt der Rezlin gelt zue leihen, sonder vmb das genommene gelt mit gewalt verclagen".

[80] A selmeci alkamara adósainak névsorában két Janne is található: „Janne /Jhan/ des Dobrowicky schaffer" és „Janne /Jhan/ aussm Eysenbach" (= Vihnye). A Rössel család vihnyei birtokrésze miatt talán utóbbi személy lehet a név mögött. Paulinyi, 1967, 108.

[81] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „Der balbierer hat f. 900 in golt auf schloss gebracht, vnd hinder ime in Müntzs bis in f. 582 verlassen, die hat er dem Jane zue behalden geben, welchs die Rezlin mit gewalt genommen hat."

[82] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „vnd der Jane hat von wegen der f. 582 die Resslin darumben Plavn stein gefurt, darumben das er der Ballassa die Resslin vmb die schulden behalden soll."

[83] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „was sie fur pargelt vom Muntzer empfangen hat, das hat sie bezalt".

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 223 2022. 01. 27. 13:14:29

si quas domina ob metum iuris citius persolveret, Barbitomsoremque perscrutet, si in huius iuris processu fuit diligens, an non.

Gÿwrko autem a 19. Ianuarii in aedibus dominae Reselÿm fuit et tandem 29. Ianuarii ad nos huc rediit, ut nobis referret, tam ipsam dominam quam etiam Barbitomsorem fraudulentos esse ac servitorem suum Iane, qui ad nos pro dilatione solutionis petens venerat, in itinere obviavit, illic cum eo colloquutus est, qui sibi indicasset, quod nihil hic apud nos pro dilatione termini effecisset, sed ut indilate debitum persolveretur.[84] Cum primum autem Iane ad suam dominam rediit, statim ipsa (ut fertur) Barbitomsorem ablegandum curavit, quia nos in momento ut Gÿwrko rediit, servitores nostros proprios alios miseramus, ne Simon Barbitomsor auffugeret, hii tamen eum minime invenire potuerunt,[85] et familia ipsius dominae ipsis dixit, Barbitomsorem Lewam castrum descendisse,[86] et exinde ad nos reversurum fore. Ex his dictis itaque illum servitores nostri invenire aut captivare nequiverunt.

Ea de causa Dominationes Vestrae considerent qualiter potest fieri lucidius manifestiusque mendacium illius: cui ipsa domina pecunias dare debuerat, non dedit, cum iisdem diebus, quibus dicit et scribit Barbitomsori dedisse, idem Gÿwko [!] apud ipsam ac in domo ipsius affuerit.[87]

Et ut praemissa Barbitomsoris allegatio vera sit, uno condigno testimonio probae videlicet et honestae conditionis mulieris attestatione conprobare possumus, cui ipsa domina Reselÿn ore proprio dixit, dominus, inquit, Emericus Ballasa etc. pervestigatur et perquirit Barbitomsorem, si in illum locum ille profugit, in quem dicebat, nunquam illum comprehendet, unde patet, ut nos pro hoc quoque damno, quod exinde habemus, ipsam requirere cogimur, nostroque iudicio eiusmodi rei veracissimae, fatemur testimonium unius ad hanc rem sufficere, tot signis verissimis auxiliantibus.[88]

In hoc Dominationes Vestrae certae sint, quod si malitiose et dolose aliquot milia florenorum ab ipsa domina habere, accipere possemus, nollemus, ideo tamen difficile est eisdem intelligere, quod ipsa non id, quod verum fieri deberet, Dominationibus Vestris refert et dicit. Nam si verum, prout res in se habetur, fateretur, facillime intellectui earundem tradi posset, non autem eo modo se hinc inde divertere potest, ut sufficienti documento plus persolvisse comprobet, quam nos Dominationibus Vestris hungarica in scriptione misimus, quam etiam commiseramus in latinum sermonem

[84] Mellette a bal margón a selmeci jegyző feljegyzése: „idem der Jane hat des hern Ballassa Diurkho auf geredt vnd er schworte, er hab vom Herrn Ballassa keinen guetten Beschaidt vmb einen anstandt der schulden erlangen mögen, derhalben sey er geflohen."

[85] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „alhie verdenck der Balassa Emrich, das die Rezlin den Balbierer soll angeredt haben, das er fliehen soll."

[86] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „der balbierer soll auffn lebentz geritten sein".

[87] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „die Rezlin wirt mit vnwarheit das gelt dem balbierer geben sol haben."

[88] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „hie soll die Rezlin wissen haben, wo der balbierer hin kommen seÿ, vnd der Ballassa verdenckt sie hierinne auffs höchste, darneben wil er auch die selben schulden an sie ersuchen."

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 224 2022. 01. 27. 13:14:29

transferri, eisdem conputandum exhibere commisimus.[89] Dominationes Vestras bene et feliciter valere cupimus. Ex castro Kÿekew quinta die Marcii, anno 1544.

Emericus Ballassa etc.[90]

16.

Balassa Menyhárt a selmecbányai bírónak, esküdteknek és az egész szenátusnak

Léva vára, 1544. március 14.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1544. d.

Szembaja miatt nem tudott testvéréhez, Balassa Imréhez menni, ezért aztán Lévára hívta őt. Testvére és Barbara Rössel – egymás közötti hosszas szóváltást követően – megegyeztek a 950 forintnyi adósság ügyében. Ő maga az asszony adósságából 500 forintért már korábban kezességet vállalt. A fennmaradó összegről viszont nem született egyezség Rössel és Balassa Imre között, mert utóbbi erre az összegre is biztos kezest kíván. Tekintsék tárgytalannak korábbi levelét, mivel ő 500 forintnál nagyobb összegért nem tud kezességet vállalni.

Prudentes et circumspecti domini et amici ac vicini nobis honorandi. Salutem et nostri commendationem. Sciant Dominationes Vestrae ut nosipsi libenter volebamus ire ad dominum fratrem nostrum dominum Emericum, sed propter passionem oculorum nostrorum ire minime potuimus, sed ipsummet dominum Emericum fratrem nostrum fecimus huc ad arcem Lewa proponenda et transigenda ratione cum domina Rezelÿn vocare, et cum hic post multa citro utroque verba inter ipsos facta in facto debiti florenorum nongentorum[91] et quinquaginta concordassent, nos pro quingentis florenis parati eramus fideiussor et sponsor esse, et etiam iam fueramus pro domina Rezelÿn, sed de reliquis nullomodo cum domino fratre nostro potuit fieri inter ipsos concordia, quia dominus frater noster etiam de illis residuis certum fideiussorem optabat. Igitur iam Dominationes Vestrae ad litteras nostras prius scriptas nihil ostendant,[92] quia nos ultra quingentos florenos fideiussor esse nullomodo possimus, et valere Dominationes Vestras optamus. Ex arce nostra Lewa 14. Marcii 1544.

---

[89] Mellette a bal margón egykorú német összefoglalás: „derhalben kan die Reslin gar kein aus rede dieser Schulden halben haben, als wie er in seinen auszugen vns hat fur tragen lassen, auch beuolhen in lateinischer sprach zue verfassen vnd vnd furlegen, daraus wir einen Verstandt hetten haben mögen."

[90] Az aláírás alatt a selmeci jegyző feljegyzése: „Summa aller Schulden, so Emericus Ballassa hierinne in diesem Schreiben vermeld, so ime die Rezlin schuldig bleibt, thuet f. 896./-".

[91] Er. *noningentorum*.

[92] Er. *ostendat*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 225 2022. 01. 27. 13:14:29

Mechior Balassa de Gÿarmath
comes comitatuum Honthensis et Barsiensis etc.

[Címzés:] Prudentibus ac circumspectis dominis, iudici ac iuratis civibus ac toti senatui civitatis Sempniciensis, etc. dominis amicis et vicinis nobis honorandis
[A selmeci jegyző feljegyzése:] Anno 1544 adi 17. Martii allatae.
Ballassa Melchior wil nit vmb die gantze summa geld, so die Rezlin hern Emerico Ballassa schuldig bleibt, burg werden, allein vmb f. 500/-"

17.

Balassa Imre a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Léva vára, 1544. március 15.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1544. d.

A selmecbányaiak elhallgatták, hogy Barbara Rössel ügyében nem szolgáltattak neki igazságot. Eddig csak hitegették, többször is azt írták, hogy Rössel megelégíti majd, végül pedig azt, hogy testvére, Balassa Menyhárt kezeskedni akar a teljes adósságért. Testvére valójában az adósságnak csak egy részéért kezeskedik, a fennmaradó összegért azonban nem. Nem akarja megbontani az adósságot, mivel ő maga az egésszel tartozik másik testvérüknek, Zsigmondnak. Már elege van abból, hogy hiába ostromolja a selmeci tanácsot kéréseivel. Látja, hogy a válasz semmi más, csak üres udvariaskodás. Nem akar ő lenni a baráti viszony felbomlásának oka. Rössel dolgavégezetlenül távozott tőle. Ő a keresztényi békesség érdekében kész volt kárából azt a 400 forint kárt elengedni neki, amit szolgái elszökése révén okozott, és valamennyit az adósságból is elengedett, de olyan dolgokra nem engedte magát rávenni, amelyek kapcsán már sokszor becsapták. A város nem kötelezte hálára eljárásával. Maga fogja kézbe venni az ügyet.

Prudentes ac circumspecti domini, amici et vicini nobis honorandi. Salutem. Hucusque obaudierunt Dominationes Vestrae, quod de domina Reselÿn nobis ius et iustitiam non administraverunt. Dominationes Vestrae solummodo verba nobis dederunt, nobis aliquociens adscripserunt, quod nos ipsa contentum reddet, postremo etiam adscripserunt, ut dominus Melchior frater noster vellet pro toto debito fideiubere. Certum est quod pro una parte iam voluit, sed pro altera parte ac residua non. Nos autem noluimus alteram ab altera parte debitum abstrahere, quia domino Sigismundo, alteri fratri nostro illud obligamur, nos iam taedet immo et pudet tam frequenti ad Dominationes Vestras pro eo negotio inanis requisitionis. Videmus enim, ut apud easdem ex tam frequentibus requisitionibus nihil aliud invenimus praeter verba, et adblanditiones. Pro certo occasio, qua amicitia infringi possit, esse noluimus, quod ubique ostendetur, ut Dominationes Vestrae prolongatorias et adblandientes litteras ad nos dederunt. Reselÿn a nobis omnino infecta et indeterminata re discessit, nos pro

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 226 2022. 01. 27. 13:14:29

causa Christianae concordiae voluimus de damno nostro florinos [!] videlicet 400, quod nobis ipsa cum clandestina abitione servitorum nostrorum intulit, relaxationem facere, etiam ex debito aliquid relaxssemus, sed ad talia venire noluimus in quibus iam multoties defraudati sumus. Igitur in hoc negotio qualiter Dominationes Vestrae nobiscum procedunt, non possumus regratiare, sed iam ad nostrum curam adhibere cogimur. Valeant eaedem feliciter. Ex arce Lewa 15 die Marcii, anno Domini 1544.

Emericus Ballassa

[Címzés:] Prudentibus ac circumspectis dominis, iudici et iuratis civibus civitatis Sempniciensis, dominis amicis et vicinis honorandis

18.

Balassa Imre a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Kékkő, 1544. március 28.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1544. d.

Megértette levelüket, amelyből kiderült számára, hogy megint csak hitegetik, és nem tűznek ki a tárgyalásra egy konkrét napot. Ez nem méltó keresztényekhez. Már nem tudja, hogy mit írjon, hiszen mindent közölt előző leveleiben. Ahol csak tudja majd, behajtja rajtuk, ami az övé, és Isten is szenvedést bocsát rájuk azért, ahogyan vele cselekedtek. Ő minden dologban, amiben csak megkeresték, olyan emberséggel járt el, mintha saját ügye lett volna. A selmeciek másoknak is azt írták, hogy képtelenek felfogni az ügyet, holott akármelyik bíró átlátja majd, hogy ő a tiszta igazat mondja, Rössel pedig hazudik. A „lator" Simon borbély nem csak azt vallotta be, amit ő is előadott – miszerint szökése során valamely pénzösszeget elvitt magával –, hanem azt is, hogy a pénzt Rössel jelenlétében egy bizonyos Pekarnak adta, a pénzről vezetett jegyzékkel együtt. Alattomos elszökésének okait is megírta, de nem is szükséges egy ilyen lator vallomása a bizonyításhoz. A dolog csupán abból is kiviláglik, hogy János (Iane) nem ok nélkül térítette el Pekart csellel Balassa emberétől, és küldte el. Szolgáinak elegendő tanúbizonysága volt János ellen már akkor is, amikor az igazságszolgáltatás napjáról értesítették, a selmeciek mégis üres kézzel bocsátották vissza őket.

Prudentes ac circumspecti domini, amici et vicini nobis honorandi. Salutem et nostri commendationem. Litteras Vestrarum Dominationum intelleximus, quibus dumtaxat nobis verba dant, aeque atque in aliis litteris suis, eo quod nobis nullum certum diem praefixerunt. Verum extra talem iustitiam Christianis negotium non convenit. Nos et inpraesentiarum nescimus, quid eisdem scribere debeamus. Nam antea de hoc satis superque prioribus litteris nostris Dominationibus Vestris scripsimus, ad quas eaedem, tum etiam et ad praesentes recordare possunt. Nos ubiubi poterimus profecto in

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 227 2022. 01. 27. 13:14:29

Dominationibus Vestris nostrum reaccipiemus.[93] Credimus enim, quod Deus aliquod purgatorium immittet in Dominationes Vestras pro negotio qualiter nobiscum[94] egerunt. Nos vero, ubi nos Dominationes Vestrae in quibusdam negotiis quaesierunt tam sincera humanitate operati sumus, ac si in privatis nostris fuisset. Nam Dominationes Vestrae etiam aliis ita scripserunt, quod nunquam intelligere possent, qualiter est debitum nostrum. Sed hoc posteaquam ulterius progressum erit, quivis iudex sive arbiter comperiet, quod nostrae querelae et allegationes verissimae sunt, illius vero mulieris purum mendacium. Nam illius latronis quoque Simonis Barbitomsoris[95] linguae fassio, non tantum ista fatetur, quae nos referebamus eo, quod nobis ille aliquam summam pecuniae fugiendo asportasset. Fatetur enim ille, quod illam pecuniam coram ipsa domina Reselÿn Pekaro dedisset, et quod illi et regestum pecuniae dedisset. Insuper et omnes causas clamdestinae abitionis suae rescripsisset. Verum quidem non est opus talius latronis fassione negotium nostrum affirmare, sed tantum ex hac aliqua elicere possumus, quod Iane[96] non sine causa dictum Pekar ab homine nostro per dolum abduxit et tandem abire fecit, contra quem Iane servitoribus nostris sufficiens testimonium erat eo tempore, quo nos eaedem de die iuris certificaverant, et tamen et eotunc Dominationes Vestrae servitores nostros vacuos remiserunt. Valere Dominationes Vestras cupimus. Ex Kÿekew 28. Marcii anno Domini 1544.

Emericus Ballassa etc.

[Címzés:] Prudentibus ac circumspectis dominis iudici et iuratis civibus Sempniciensibus, dominis amicis et vicinis nobis honorandis
[A selmeci jegyzet:] Anno 44 adi 2. aprilis allatae.
Ballassa Emrich schreibt vns seer Spättlich der Roszlin schulden halben."

19.

Balassa Imre a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Kékkő vára, 1544. május 1.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1544. d.

A selmecbányaiak legutóbbi levelükben arról tájékoztatták, hogy a közeli ünnepek miatt a Barbara Rössel ügyéről való igazságszolgáltatás napját május 2-ig nem tudják kitűzni. Mivel közel a nap, kéri, hogy biztosítsák arról, mely napon küldje oda embereit, nehogy ismét hiába fáradozzon és költekezzen. Levelükben azt írták neki, hogy „ébereket segíti a

[93] Er. *reactipiemus*
[94] Bizonyára tollhibából eredően *nobiscunt*.
[95] A 15. levélben említett személy, több alkalommal közvetített a két fél között.
[96] Ugyancsak a 15. levélben említett személy, Barbara Rössel idős szolgálója.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 228 2022. 01. 27. 13:14:29

jog", de nem érti, miként lehetett volna éberebb. Már négyszer kitűzték a tárgyalás időpontját, amire ő el is küldte embereit, de nem szolgáltattak igazságot, hanem óhaja ellenére másik napra halasztották a döntést.

Prudentes ac circumspecti domini, amici et vicini nobis honorandi. Salutem et commendationem.[97] In proximis litteris Vestrarum Dominationum nobis datis adscripserunt, quod ob ferias quae futurae erant nobis diem administrationis iuris atque iustitiae de domina Reselÿn usque secundam diem Maii statuere non possent, verum cum[98] iam dies ipsa in limine est, si iam Dominationes Vestrae nobis de ea iuris iustitiam administrare volunt, nos litteris suis certificent, quo die istic homines nostros mittere debeamus. Ne etiam deinceps, quemadmodum antea et fatigas et expensas frustraneas faciamus. Ubi vero Dominationes Vestrae suis litteris inseruerunt, quod vigilantibus iura subveniunt,[99] nos nullo modo intelligere possumus, quomodo melius invigilandum fuisset, quum Dominationes Vestrae nobis quadries terminum administrationem iuris praefixerunt, ad quos homines nostros misimus, attamen eaedem nullum ius fecerunt, sed semper in alium diem contra votum nostrum prorogaverunt, ubi vigilans nihil potuit efficere. Valeant Dominationes Vestrae feliciter. Ex castro Kÿekew in festo divorum Philipi et Iacobi, anno Domini 1544.

Emericus Ballassa de Gÿarmath

[Címzés:] Prudentibus ac circumspectis dominis, iudici et iuratis civibus civitatis Sempniciensis, dominis amicis et vicinis nobis honorandis
[A selmeci jegyző feljegyzése:] Anno 1544 adi 2. aprilis [!]
Ballassa Emrich begert einene Rechtstag von wegen der Resslischen Schulden.

20.

Balassa Imre a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Kékkő vára, 1544. május 25.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1544. d.

Visszatértek emberei, akiket Barbara Rössel ügyében küldött hozzájuk és minden dolgot szóban előadtak. Mivel betegség akadályozta és mind a mai napig nem erősödött meg, ezért ebben az ügyben semmit nem tudott nekik írni. Ha Isten is úgy akarja és visszanyeri testi erejét, végre határoz majd arról, hogyan jár el az asszonnyal az adósság ügyében. Azután vagy levélben, vagy embere által értesíti majd őket erről.

---

[97] Az *et commendationem* utólagos betoldás.
[98] Er. *quum* archaikus alak.
[99] *Vigilantibus non dormientibus iura subveniunt.* – A jog az ébereknek és nem a szundikálóknak kedvez.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 229 2022. 01. 27. 13:14:29

Prudentes ac circumspecti domini, amici et vicini nobis honorandi. Salutem et nostri commendationem. Homines nostri, quos ad Dominationes Vestras in negotio dominae Reselÿn concivis vestrae miseramus, singula dum illinc redierunt oretenus nobis retulerunt. Tamen nos cum adversa valetudine praeventi simus, necdum in hunc usque diem convaluimus, Vestris Dominationibus de illo negotio nihil scribere potuimus. Volente enim Deo postquam pristinae sanitati fuerimus restituti, ac priores corpusculi vires reassumpserimus, tandem de negotio deliberamur, quid nobis cum dicta domina pro debito agendum erit, tum et Dominationibus Vestris litteris nostris significare, vel unum certum hominem nostrum ad easdem expedire volumus. Valeant eaedem feliciter. Ex castro nostro Kÿekew, vigesimo quinto die mensis Maii, anno Domini 1544.

Emericus Ballassa
de Gÿarmath etc.

[Címzés:] Prudentibus ac circumspectis dominis iudici et iuratis civibus civitatis Semniciensis, dominis amicis et vicinis nobis honorandis
[A selmeci jegyző feljegyzése:] Anno 1544 adi 31. maii allatae.
Ballassa Emrich wil vns zue wissen thun, was er mit der Resslin irer schulden halben anfahen will.

21.

Balassa Imre Thaddeus Bartfelder selmecbányai bírónak

Kékkő vára, 1544. május 29.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1544. d.

Ismét elküldte hozzájuk Ferenc deákot. Kéri, hogy amit majd a nevében szóban előad, fogadja bizalommal. (litterae credentionales)

Prudens ac circumspecte domine et amice honorande. Salutem et nostri commendationem. Misimus iterum in negotiis nostris ad Vestram Dominationem hunc nobilem Franciscum[100] litteratum praesentium ostensorem. Rogamus, ut quae idem Vestrae Dominationi nomine nostro oretenus dicet, velitis sibi fidem creditivam praestare. Eandem felicem cupimus valere. Ex castro nostro Kÿekew, feria quinta ante Pentecostes. Anno Domini 1544.

Emericus Ballassa de Gÿarmath etc.

[100] Lásd a 65. jegyzetet!

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 230 2022. 01. 27. 13:14:29

[Címzés:] Prudenti ac circumspecto domino Thadeo[101] iudici civitatis Sempniciensis, amico nobis honorando

22.

Balassa Menyhárt a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Léva vára, 1544. május 29.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1544. d.

Különböző hírekről értesíti őket. Szolgái a pesti török katonai táborban jártak, ahol néhány törököt megöltek és lovakat loptak. Azt mondják, hogy a pesti mezőn nagy sereg van készültségben. Kihirdetésre került, hogy Eger ostromára indulnak, de szolgálói jelentése szerint valójában a bányavárosok ellen akarnak támadni. Kéri őket, hogy legyenek éberek és értesítsék a többi várost is, mert a török természete olyan, hogy mindig másfelé megy, mint amerre hirdeti.

Prudentes et circumspecti domini, amici et vicini nobis honorandi. Salutem et nostri commendationem. Nuper quoque quem rumorem intellexeramus, Dominationibus Vestris nuntiaveramus et nunc quem certum rumorem habemus, rescripsimus Dominationibus Vestris, ut servitores nostri iverant versus Pesth[102] et illinc ex castris Thurcarum abripuerunt equos et Thurcos aliquos necaverunt, et dicunt magnam copiam Thurcarum esse in promptu in campo Pesthiensi, qui istis diebus faciunt eruptionem et depraedationem. Ipsi quidem Thurci promulgant velle ire ad obsidendum arcem Agriensem,[103] attamen nobis veritatem nuntiant, et certissime credant Dominationi Vestrae, ut omnis eorum conatus esse debet, ut volunt ad Montanas Civitates irrumpere. Igitur Dominationes Vestrae habeant maximam curam ad vigilantiam et custodiam, et sint vigilantes et sese praecustodiant et praecaveant, aliisque civitatibus nunciare velint et dent ad scitum, ut vigiles sint, ne imparatos

[101] Thaddeus Bartfelder/Thaddäus Barthersus, a bírói titulust már korábban 1534–1536 között, de ugyanezen év őszén is viselte. Kiemelten nagy vagyonnal bíró selmeci bányavállalkozó, gyűrűstéri polgár, az alkamara vezetője (1537–1541), alkamaragróf (1542), kamarai kémlőmester (1541–1548). Paulinyi, 1976, 598; Baker, 1932a, 27; Baker, 1932b, 55; Relković, 1933, 9.

[102] Pest, szabad királyi város Pest vármegyében, 1541-től oszmán megszállás alatt.

[103] Eger, vár és püspöki székhely, székeskáptalan Heves vármegyében. Érdekes módon már Buda elfoglalása előtt is volt olyan hír, miszerint az oszmánok az elfoglalására készülnek. Révay István turóci ispán és naszádoskapitány levele a selmecbányai bírónak, Pest, 1541. február 27., Babindaly Ferenc csábrági provizor ugyancsak a selmecieknek, Csábrág, 1541. december 17. ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1541/1-es doboz. Később Serédy Benedek levele Serédy Gáspárnak, Szikszó, 1543. február 25. ÖStA HHStA UA AA Fasc. 50. Konv. B. fol. 73.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 231 2022. 01. 27. 13:14:29

offendant, quia Thurcarum ea est natura, ut quo promulgant, alio vadunt. Easdem valere optamus. Ex arce nostra Lewa feria quinta post Ascensionem 1544.

Melchior Balassa de Gÿarmath
comes comitatuum Honthensis et Barsiensis

[Címzés:] Prudentibus ac circumspectis dominis iudici et iuratis civibus civitatis Semniciensis etc. amicis et vicinis nobis honorandis
[A selmeci jegyző feljegyzése:] Anno 1544 adi 30. Maii allatae.
Thurckhen sollen auff Pesthner feld briander sein, des willens die perg steter zue vberfallen. Ballassa Melchior hat den den pauern verbotten, sollen nit in die Stett fliehen, die thurckhen werdens einziehen. Petrowich Peter[104] soll erstochen sein worden durch seinen Burggraffen einer Bruckhen halben vber die Saw.

23.

Balassa Imre a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Kékkő vára, 1544. október 25.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1544. d.

Megértette levelüket, amiben arról tájékoztatták, hogy Barbara Rösselnek már le kellett volna tenni 238 forintot. Kéri, ha ez megtörtént, adják tudtára, mert akkor nyugtát küld, amivel kapcsolatban ugyancsak kéri, hogy írják meg, milyet kívánnak. Az adósság egészét tekintve Rössel részéről nincs kezese, ugyanis amit Léván elengedett, amiatt tette, hogy ott jó kezes alatt kifizetne 950 forintot. Azonban Rössel abból semmit nem teljesített, és ezért végül ő sem engedett el semmit. Sok fáradozás és költség árán az ügyet sikerült lezárnia: ha az asszony tovább húzhatta volna az időt, nyilván megtette volna, és a város ítéletével kikényszerítette a megoldást. Kéri őket, hogy Rössel azt a maradék pénzt is fizesse ki, amiről szolgálói az ő jelenlétükben említést tettek és amit maga Rössel is elismert. Erről nem tudott korábban írni, mert Őfelsége szolgálatában annyira elfoglalt volt írnoka visszatérésétől kezdve, hogy még azt a levelüket sem tudta elolvasni, amelyben biztosították a 950 forint kifizetéséről. Az állt nála otthon, de csak akkor értesült a levél megérkezéséről, amikor Bécs felé menő útjában Imre deák értesítette.

Prudentes et circumspecti viri, amici nobis honorandi. Salutem et nostri commendationem. Intelleximus contenta litterarum Dominationum Vestrarum, domina Roselina, iam deponere habuisset florenos, 238 unde si deposuit, eaedem

[104] Suraklini Petrovics Péter (1487?–1557), I. (Szapolyai) János király rokona, az alsó részek főkapitánya (1533–1551, a Szapolyaiak hűségében), majd Szulejmán szultán hűbéreseként temesi szandzsákbég (1541–1551), a kiskorú János Zsigmond egyik gyámja, az 1556. évi restauráció után kormányzó (1556–1557). Varga, 2020; Pálffy, 1997, 275.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 232 2022. 01. 27. 13:14:29

Vestrae Dominationes nobis per litteras intimare velint. Nam nos illos levare haud negligeremus, quietantiasque super hiis daremus. Quales eaedem optarent quietantias, hoc quoque Dominationes Vestrae in litteris resarciant nobis, ut sciamus eiusmodi praecise quietantias ad vos dirigere ac mittere. Ceterum ex parte debiti nostri plenae summae, non habemus nos ex parte Roselim fideiussorem, nec satisfactorem, quidquid enim nos ipsi in Lewa relaxaramus, eam ob rem id feceramus, quod nobis ibidem sub bona fideiussione persolveret florenos 950. Ipsa tamen super hiis nil penitus effecit, ex post vero nos nil de debito nostro eidem remisimus. Ex eo quod maximis, cum curis, expensis ac fatigiis cum ipsa negotio finem imposuimus, quod Dominationibus Vestris sat aperte constat, nam si ulteriores tergiversationes facere potuisset, effecisset. Tamen ordine administrationis iuris Dominationum Vestrarum coactione mediante finem sortita est. Quare easdem rogamus, ut si pecuniae ipsae aliquem defectum paterentur, quas vel quod servitores mei Dominationum Vestrarum in praesentia contra ipsam Roselin proposuerunt, quod ipsaque non negavit, ut eaedem nobis ex parte horum quoque satisfactionem impendat. Super hiis prius Dominationibus Vestris ea de causa intimare nequivimus, quod in servitiis Regiae Suae Maiestatis adeo occupati fuimus ut ex eo tempore, dum scriba noster a Dominationibus Vestris redierat, quod saltem litteras earundem Vestrarum Dominationum perlegi facere non habuimus oportunum tempus, in quibus nos eaedem assecurarunt ex parte 950 florenorum, litterae tamen hic apud nos stetere, solum in itinere nostro Wiennam versus habito. ex dictis Emerici litterati intelleximus. Valere tandem Dominationes Vestras ad vota optata percupimus. Ex castro Kekkew, sabbatho ante Demetrii 1544.

Emericus Ballasa etc.

[Címzés:] Prudentibus et circumspectis viris et dominis iudici ac iuratis civibus civitatis Semniciensis, amicis nobis honorandis
[A selmeci jegyző feljegyzése:] Anno 1544 ady 29. October, Ballassa Melchior, Resslin Schulden halben.

24.

Balassa Menyhárt a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Léva vára, 1544. december 4.

MNL OL R 314, 142/2. tétel No. 53.

Barbara Rössel az adósa, és többször megüzente neki, hogy fizesse meg tartozását. Rössel már több határidőt kitűzött, amelyek későbbre lettek kitolva és ígérete ellenére továbbra sem törlesztette adósságát. Kéri őket, hogy intsék és kényszerítsék Rösselt a pénz megfizetésére, mert biztosak lehetnek felőle, hogy ezt követően, ahol csak felleli Selmecbánya lakosait, lefogja majd őket. Nem szívesen tenne nekik ártalmas dolgot, ha Rössel az adósságát megfizetné.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 233 2022. 01. 27. 13:14:29

Prudentes ac circumspecti domini, amici et vicini nobis honorandi. Salutem et nostri commendationem. Noverint Dominationes Vestrae, quod domina Rozelÿn nobis tenetur cum aliqua summa pecuniae, cui frequentissime nuntiavimus ut nobis persolvat nostrum debitum et ipsa iam aliquot terminum constituit, et habet apud nos multas promissiones ut ad constitutum terminum persolvet. Sed translatis terminis constitutis promissiones suas seponens non curavit restituere. Igitur rogamus Dominationes Vestras tanquam dominos et amicos velint ipsam dominam Rozelÿn admonere et etiam cogere ut nostram summam persolvat et ne ulterius protrahat, quia alioqui nos Dominationes Vestras certas reddimus ut ubicunque deinceps inhabitatores civitatis Sempniciensis invenire faciemus, arrestabimus. Propterea Dominationes Vestras haec scire voluimus, ut nos non libenter Dominationibus Vestris contrarium faceremus, si ipsa nostrum debitum persolveret. Igitur Dominationes Vestrae habeant curam ut nostrum debitum cum ea faciant persolvere. Quas valere optamus. Ex arce nostra Lewa. 4. Decembris 1544.

Melchior Balassa de Gÿarmath
comes comitatuum Honthensis et Barsiensis

[Címzés:] Prudentibus ac circumspectis dominis, iudici et iuratis civibus civitatis Sempniciensis etc. dominis, amicis et vicinis nobis honorandis
[A selmeci jegyző feljegyzése:] Adi 6. decembris allatae. Ballassa Melchior wil aufhalden von wegen das ime die Resslin schuldig ist.

25.

Balassa Menyhárt és Thurzó Ferenc a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Léva vára, 1544. december 10.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1544. d.

/Balassa Menyhárt Thurzó Ferenc tekintélyével megtámogatott közlése:/ Szolgája, Nagy Mátyás arról panaszkodik nekik, hogy egy bizonyos Mocz tartozik neki 22 forinttal aranyban, egy másik adós, bizonyos Frumbwirth pedig 8 forinttal, és ezeket az összegeket a gyakori sürgetés ellenére sem akarják megadni. Kéri, hogy adjanak elégtételt és szolgáltassanak jóvátételt a nevezett szolgájának. Egyébiránt a dolog orvoslásáról ő maga fog gondoskodni, és szolgálója semmiképpen nem marad majd kárban. A többit a levélvivő fogja majd elmondani, akit fogadjanak bizalommal.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 234 2022. 01. 27. 13:14:29

Prudentes et circumspecti amici et vicini nobis honorandi. Post salutem et nostri commendationem. Conqueritur nobis his servitor noster Mathias Nag[105] quomodo a certis annis Mocz[106] et Frumbÿrth[107] unus obligator sibi florenis in auro 22 et alter florenis 8 quod ad saepissimas ipsius requisitiones hactenus dare noluerunt. Rogamus Dominationes Vestras, tanquam dominos et amicos nostros honorandos, velint servitori nostro de ipsiis pecuniis satisfacere et restitui committere. Si feceritis bene quidem, alioquin, nos de remedio providebimus ut servitor noster in dampno non permanebit. Cetera dicet praesentium ostensor cui fidem adhibeatis. Ex arce nostra Lewa, feria quarta ante Lucae evangelistae, anno 1544.

Melchior Balassa de Gÿarmath
comes comitatus Hontensis et Barsiensis etc.
et Franciscus Thwrzo[108] episcopus Nittriensis

[Címzés:] Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Schemniciensis etc. dominis vicinis et amicis nobis honorandis

26.

Balassa Imre a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Kékkő vára, 1545. július 3.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1545. d.

Ioannes Artzton keresztül állítólag korábban azt adta a selmecbányaiak értésére, hogy két hónapos határidővel várja Wolfgang Nadler adósságának törlesztését. Ő azonban erre nem emlékszik. Valójában azt adta hírül, hogy vagy most fizessen Nadler, ahogy az a selmeciek biztosítéklevelében is szerepel, vagy Nagyboldogasszony napján (augusztus 15.).

---

[105] 1538-ban Maszlagh Tamással együtt Balassa Menyhárt parancsára elrabolták Újfaluról szklabonyai Balassa János két jobbágyát, Kovács Tamást és (a Demeternek is nevezett) András deákot, akiket aztán Gyarmaton tartottak fogságban. 1545-ben ugyanez a két szervitor ugyanazon Balassa kertészét rabolta el Szklabonyáról és őket is Gyarmatra vitték. MNL OL P 11, Series XV. 37. cs. Fasc. AAA. et IV, No. 17. és MNL OL X 501, Fasc. 102. No. 19. (71).

[106] Bizonyára a közepes vagyonú kategóriába sorolt és az 1542. évi névjegyzék szerint a második városrészben lakó Jakob Maß vagy fia, Ferenc. Paulinyi, 1976, 594; Relković, 1933, 50.

[107] Thomas Frumbwirth selmeci kamarai alkalmazott a kis vagyonnal rendelkezők sorában, az 1542. évi névjegyzék szerint a második városrész lakója. Paulinyi, 1976, 587; Relković, 1933, 52.

[108] Bethlenfalvi Thurzó Ferenc (született 1510 és 1520 között, elhunyt 1574-ben) nyitrai püspök és Árva vármegye főispánja (1544), a Magyar Kamara prefektusa, majd az Udvari Kamara elnöke (1556), királyi főudvarmester (1569). Lánytestvére, Thurzó Anna révén 1542-től Balassa Menyhárttal sógorságban álltak egymással. Személyére: Gecsényi, 2010.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 235 2022. 01. 27. 13:14:29

Prudentes et circumspecti domini, fratres et amici nobis honorandi. Post salutem et solitam nostram commendationem. Ex scriptis Dominationum Vestrarum accepimus, quod nos medio prudentis et circumspecti Ioannis Artzt[109] significassemus debitum Wolffgangi Nadler usque ad menses duos exspectare, de quibus recordamur minime, nisi quod aut in praesenti, prout litterae dictant assecuratoriae Dominationum Vestrarum, aut in festo Assumptionis Sacratissimae Virginis Mariae ut persolvat. Id significavimus, ad quod et nunc sumus parati intuitu amicitiae Dominationum Vestrarum. Sed non secus per ipsum Ioannem Artzt nuntiaramus. Valere easdem optamus, nosque eisdem recommendamus. Ex castro Kekkew, tertia die mensis Iulii, anno Domini 1545.

Emericus Balassa de Gÿarmath

[Címzés:] Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Semniciensis, dominis, fratribus et amicis nobis honorandis
[A selmeci jegyző feljegyzése:] Ultima julii anno 45, der Roßelin schulden halben.

27.

Balassa Menyhárt a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Léva vára, 1545. július 13.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1545. d.

Értesült róla, hogy a selmecbányaiak Vihnye és Szénásfalu birtokairól a rovásadót még nem hajtották be, és az egészről hallgatnak. Ennek az volt az oka, hogy a király szolgálatában tevékenykedett és nem tartózkodott otthon. Közli velük, hogy ha valóban nem lett megfizetve az adó, akkor ezzel kapcsolatban már nem fog üzenni és írni nekik, hanem magukra vessenek.

Prudentes et circumspecti domini vicinique nobis honorandi. Post salutem et nostri commendationem. Intelleximus nos, ut usque in hodiernum diem de possessionibus Dominationum Vestrarum videlicet Vÿhnÿe et Zenasfalw,[110] dicam regiam ad manus dicatorum non administraverunt, subaudiunt. Alia causa huius rei, nihil aliud fuit, solummodo haec, exquo nos domi non fuimus, occupati eramus in servitio Regiae Maiestatis domini nostri clementissimi, sed credant Vestri Dominationes, quodsi non persolvitur dica possessionibus Dominationum Vestrarum, deinceps de hac re nihil nuntiabimus, neque scribimus Vestris Dominationibus. Curandum erit de illis.

[109] Bizonyára azonos az 1542. évi névjegyzék szerint a második városrészben háztulajdonos *Johannes Doctor*ral. Relković, 1933, 49.

[110] Vihnye/Eisenbach és Szénásfalu/Bsinitz (ma: Vyhne és Bzenica, SK) szomszédos települések Bars vármegyében, Selmecbánya jobbágyfalvai.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 236 2022. 01. 27. 13:14:29

Reliquum est quod Vestram Dominationem valere cupimus. Datum ex nostra arce Lewa, feria secunda in festo Beatae Margarethae Virginis, anno Domini 1545.

Melchior Balassa de Gÿarmath
comes comitatuum Hontensis et Barsiensis etc.

[Címzés:] Prudentibus et circumspectis dominis, iudici, et iuratis, civibusque civitatis Semnÿciensis etc. vicinis nobis honorandis
[A selmeci jegyző feljegyzése:] Anno 45 adi 13. Julii empfangen. Melchior Balassa wil durch alle Mittl den Anschnid von Bsinitz vnnd Eysenpach einpringen.

28.

Balassa Menyhárt a selmecbányai bírónak

Kékkő vára, 1545. október 7.

ŠABB PBŠ. MMBŠ Missiles 1545. d.

A jelen levelet bemutató jobbágya (incola/subditus) panaszkodik neki, hogy két marhát eladott egy bizonyos stefoltovai embernek, de nem kapta meg az árukat. Mivel megtudta, hogy a vevő Selmecbánya joghatósága alá tartozik, kéri, szolgáltassanak igazságot jobbágyának, nehogy további kárt szenvedjen. Ellenkező esetben engedélyt ad neki arra, hogy bárhol arestáljon.

Prudens ac circumspecte domine, amice nobis dilecte. Salutem etc. Conqueritur nobis incola noster literarum lator, quod vendiderat boves duos cuidam homini commoranti in Stefolthowa[111] et pro quibus nondum sibi est solutum. Ut autem intelleximus eum emptorem esse sub potestate civitatis vestrae, quare rogamus Vestram Dominationem velitis subdito meo in hac re iustitiam administrare, ne aliquod damnum inde patiatur. Sin secus, ex tunc ubicunque poterit incola noster arestare, ei committemus. Cum his Vestram Dominationem valere cupimus. Ex arce nostra Kekkew 7. Octobris 1545.

Melchior Ballassa de Gÿarmath

[Címzés:] Prudenti ac circumspecto viro N. iudici civitatis Semniciensis domini et amico nobis dilecto
[Egykorú jegyzet:] 1545

[111] Steffoltfalu/Steffolt/Istvánháza (ma: Štefultov, Selmecbánya városrésze, SK) Hont vármegyei falu Selmecbánya előterében, amelynek a Selmec-pataktól délre fekvő része a csábrági váruradalom tartozéka volt (MNL OL E 156 a. Fasc. 4. No. 11. p. 15.), északi része viszont Selmecbánya városához tartozott. Maliniak, 2019, 83–84.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 237 2022. 01. 27. 13:14:29

29.

Balassa Menyhárt a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Léva, 1546. március 20.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1546. d. (egykorú másolat)

A selmecbányaiak arról értesítették, hogy a város környékén mind korábban, mind a napokban emberölések és fosztogatások történtek, amellyel kapcsolatban kérték, hogy kutassa fel a gonosztevőket. Ígéri, hogy a köznyugalom érdekében velük együtt fog törekedni a bűnösök „kigyomlálására".

Prudentes et circumspecti domini ac amici nobis honorandi. Salutem ac nostri commendationem. Ex scriptis Dominationum Vestrarum accepimus in partibus illis creberrimas hominum depredationes ac homicidia per quosdam nefandos contigisse homines tam prioribus quam etiam his proximis diebus, eaedemque a nobis postulant, uti eiuscemodi malefactores ubique perquiri facere mitteremus. Non quod promittere nollemus, verum ubi nostrum oportuerit auxilium, prius per easdem certi simus, et nos omni nostro posse curam expurgationis talium habere volumus, quod eiusce modi facinorosos expurgare una vobiscum ob communem iustitiam et publicam tranquillitatem non desistemus. Valere easdem optamus. Ex Lewa, sabatho ante dominicam Reminiscere, anno Domini 1546.

Melchior Balassa de Gÿarmath
Honthensis et Barsiensis comitatuum comes

[Címzés:] Prudentibus et circumspectis iudici iuratisque civibus civitatis Semnitiensis etc. dominis et amicis nobis honorandis

30.

A selmecbányai bíró és esküdtek Balassa Menyhártnak

Selmecbánya, 1546. április 5. körül

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1546. d. (egykorú másolat)

/A selmeci jegyző feljegyzése:/ Marcus Herman selmeci tanácsos, illetve Valtin Fraidl és Mathis Schneider mester, selmeci lakosok arról számoltak be, hogy Rakonca és Szebelléb irányából hazafelé lovagolva megállították őket Szentantalon, ahol kiváltságaik megsértésével vámfizetésre kényszerítették őket. A hallatlan eset nyomán a tanács elhatározza, hogy egy szívélyes hangvételű levelet ír Balassa Menyhártnak.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 238 2022. 01. 27. 13:14:29

/A levél:/ Tegnap a polgárok és az esküdtek közül néhányan visszatértek az „alsóbb részekből" és előadták nekik, hogy a szentantali vámos szabadságjogaik és kiváltságaik ellenére megvámolta őket. Megdöbbenésüknek adnak hangot, különösen azért, mert úgy gondolták, hogy a közöttük lévő szoros és baráti viszony Csábrág várának és tartozékainak elfoglalása nyomán még erősebbé vált.

Ist her Marcus Herman[112] vnßer Rattsgeschworner vnnd Valtin Fraidl auch Maister Mathis Schneider[113] vnßere Mithwoner von Reckenntz[114] vnnd Clieb[115] herauff haimbwerts auff die Schemnitz gerittenn, wie sie aber in die aw[116] khommen habenn. Sie da wieder alle vnßere fraihait vnnd gerechtickhait mauth zalenn mussen, welchs vormals nie erhört wordenn, ist darauff Richter vnnd Ratt verursacht dem Herrn Balassa Melchior derhalben ein freuntlichs brieffl zue schraiben, wie hernach uolgt:

Magnifice domine, domine gratiose. Salutem et obsequiorum nostrorum commendationem. Redeuntes hesterna die ex partibus inferioribus aliqui ex iuratis aliqui vero ex reliquis concivibus nostris nobis retulerunt, quomodo theoloniator de Zenthanthal[117] contra libertates et immunitates nostras et praeter omnem aequitatem thelonium ab eis extorsisset. Quod cum percepissemus non mediocriter turbati fuimus, praesertim cum nobis persuasissemus vicinitatem et necessitudinem eam quae nobis cum Vestra Magnifica Dominatione prius intercessit ex occupata arce Chÿabrack[118] eiusdemque pertinentiis solidiorem firmioremque fieri.

[Címzés:] Magnifico domini Melchiori Balassa de Gyarmath comiti comitatuum Honthensis et Barsiensis etc. domino gratioso

31.

Balassa Menyhárt a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Léva vára, 1546. április 9.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1546. d.

(Egykorú másolata az előző levélmásolattal egy íven.)

---

[112] Közepes vagyonú gyűrűstéri polgár, foglalkozása szerint ötvös. Paulinyi, 1974, 565, 594.
[113] Közepes vagyonú polgár, foglalkozása szerint szabómester. Paulinyi, 1974, 595.
[114] Rakonca (ma: Rykynčice, SK), a 16. század közepén Alsó- és Felsőrakonca. Előbbi a zenggi püspök birtoka, utóbbi nemesek lakta településrész. Maksay, 1990, 371, 373.
[115] Szebelléb/Clieb (ma: Sebechleby, SK), mezőváros Hont vármegyében, az esztergomi káptalan birtoka.
[116] Szentantal/Sankt Anton in der Au (ma: Svätý Anton, SK), falu Hont vármegyében, Selmecbánya közvetlen előterében. A csábrági váruradalom tartozéka. MNL OL E 156 a. Fasc. 4. No. 11. p. 14–15.
[117] Lásd az előző jegyzetet!
[118] Csábrág (ma: Čabraď, SK), vár Hont vármegyében.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 239 2022. 01. 27. 13:14:29

A selmecbányaiak levélben értesítették arról, hogy a szentantali vámos bizonyos esküdteket és polgárokat megvámolt. Az ügyről ő korábban nem is értesült. Azt is tudatták vele, hogy ősidőktől fogva nem volt szokásban a vámfizetés a csábrág vári tartozékain, ezért azt kívánják, hogy korábbi kiváltságaikban megmaradhassanak. A maga részéről kész a jószomszédi viszony megőrzésére. Kéri őket, hogy a következő vasárnapra (április 11.) küldjenek el néhányat a szenátus tagjai közül Csábrág várába, ahol aznap, vagy a rá következő hétfőn ő maga is jelen lesz, és így személyesen tárgyalhatnak a történtekről.

/A selmeci jegyző feljegyzéseinek összefoglalása:/ Balassa Menyhárt levele április 10-én délelőtt 11 órakor érkezett meg hozzájuk. Balassához küldött követnek Marcus Herman szenátort, illetve a választott község szószólóját, Peter Lehotzkyt választották. Mivel a tanács nem tudta, hogy Balassa még Léván van-e, vagy időközben átért Csábrágra, ezért követeiknek meghagyták, hogy az éppen ekkor Hont vármegye rovásadószedőihez elküldött selmeci jegyzőt kísérjék el egészen Palástig.

[A selmeci jegyzőnek a másolathoz fűzött bevezetője:] Auff Solch schraibenn hat her Balassa Melchior der Statt Schemnitz dieße hernachuolgende anthwurth gebenn, welchs den Herrenn von der Schemnitz adi am 10. Aprilis vmb 11. vr vormittags zuekhommen ist vnd lauth wie folgeth:

Prudentes et circumspecti domini, amici nobis honorandi. Post salutem. Litteras Dominationum Vestrarum nobis missas intelleximus per ordinem quae in ea continentur, in quibus seriis Vestrae Dominationes nobis specificant, quomodo teloniator de Zent Anthal per quosdam iuratos, ac inhabitatores civitatis Semnÿciensis telonium extorsisset. Nos ante haec minime intelleximus hoc negotium. Ceterum etiam scribunt Vestrae Dominationes ut ab antiquis temporibus non fuit consuetudo telonium pertinentiis arcis Chÿabragh soluturum. Optant Vestrae Dominationes, ut in eadem libertate permanerent, sicuti solitum fuit ab antiquis temporibus. Nos parati sumus cum Vestris Dominationibus bonam vicinitatem observare, sicuti ab antiquis temporibus fuit, per nos nihil negligitur, neque prae/ter/mittitur. Propterea Vestrae Dominationes mittant aliquos ex suis collegis ad nos dominica die proxima affutura ad Chyabrag ut intelligamus actiones illas, quae facta sunt, quia et nos eadem die aut feria secunda proxima affutura in Chyabrag constituemur personaliter, de omnibus loquamur negotiis cum Vestris Dominationibus. Reliquum est quod Vestrae Dominationes valere cupimus. Datum ex arce Lewa feria sexta ante dominicam Iudica, anno 1546.

Melchior Balassa de Gÿarmath
comes comitatuum Hontensis et Barsiensis

[Címzés:] Prudentibus et circumspectis dominis, iudici et iuratis civibusque civitatis Semnÿciensis etc. amicis nobis honorandis

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 240 2022. 01. 27. 13:14:29

[A selmeci jegyző feljegyzése:] Der Mawt halben in der aw, 10. April 1545.
[A selmeci jegyző feljegyzése a városnak a levélre adott reakciójáról:] Auff dißes des Balassa Melchiors begernn hatt Richter vnnd Ratt Ire gesandtenn als namblich Marcus Herman Iren aidsprüeder vnnd Pettern Lehotzky[119] der gemainden fürsprecher zue Seiner gnade verordnet, vnnd diewail man nicht aigenlich gewist, ob Sein gnade noch auff dem Lewantz[120] ader schon auff den Chyabrack verrückt were, hatt es Richter vnnd Ratt für guth angesegenn, das die verordenten gesandten auff Iren Statschreiber, welcher auff ditto, namblich 10. aprilis zu den anschnittern der Gespanschaft Hontha geschickt wordenn, die ßelbigen gar vndten zue Palascht[121] eruolget.

32.

Balassa Menyhárt a selmecbányai bírónak

Csábrág vára, 1546. április 13.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1546. d.

(Egykorú másolata az előző másolatokkal egy íven.)

/A selmeci jegyzőnek az előzményekről írott feljegyzése:/ A szentantali vámos bizonyos ottani lakosok kérése nyomán Balassa Menyhárthoz küldött, és hamisan megvádolta a selmecieket, hogy megverték egy szolgáját. Ennek nyomán érkezett a bíró alábbi levele, amely alig több mind három órával követeik után érkezett meg.

/Balassa Menyhárt levele:/ Tegnap követségben járt nála a bíró két embere. Akkor még nem értesült róla, hogy a bíró titokban az ő szentantali házához küldte embereit, akik vámosának szolgálóját nagyon megverték. A történtekért a polgárok példás megbüntetését ígéri, amennyiben sikerül egyet is elfognia közülük. Ha magát a bírót meg tudja fogni, biztosra veheti, hogy nem hiába fog majd orvosának fizetni, már ha egyáltalán képes lesz az orvosságot bevenni.

/A selmeci jegyző feljegyzése a tanács további intézkedéseiről:/ A selmeci tanács a fenti gyalázatos és gúnyos levelet április 14-én tárgyalta meg, és végül arra jutottak, hogy a levél nem Balassa Menyhárt utasítására és tudomásával született meg, mivel sem aláírása, sem szokott pecsétje nem szerepel rajta, hanem csak egy gyenge minőségű gemmás pecsét. Ennek megfelelően a következő baráti választ tették.

[A selmeci jegyző bevezetője a levél másolatához:] Szo hatt auch der mautner auff etlicher aus der Aw anhaldten zue dem Balassa Melchior ßeinem Herrnn geschickt, ßein gnade

[119] Közepes vagyonú selmeci polgár. Paulinyi, 1976, 596.
[120] Léva (ma: Levice, SK) vár és megyésispáni székhely Bars vármegyében. Maga a település ekkor még két részre, Nagylévára és Ólévára tagolódott. Maksay, 1990, 149–150.
[121] Palást (ma: Plášťovce, SK) település Hont vármegyében. A 16. században Alsó- és Felsőpalást, amelyek közül előbbi a csábrági váruradalom tartozéka, utóbbi pedig nemesek lakta település. Maksay, 1990, 371, 373.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 241 2022. 01. 27. 13:14:29

mit vngrund berichten lassenn, wie man ein gewalt in der Aw than, vnnd des mautners diener geschlagen hett. Darauff sein gnade an vnßern herrnn Richter diss schraiben gethann, welchs nicht vil vber 3 stunden vnßern gesandten nachkhommen, vnd laut also:

Circumspecte nobis zelande. Hesterna die ad nos miseras duos homines tuos, quod ante non intelleximus, ut clam tu ad domum nostram Zenthanthal miseras homines tuos, qui ibidem servitorem teloniatoris nostri valde percusserunt et infestarunt. Ea causa recordamini et in memoriam tui habeas, quia certus sis, ut eo modo punieris pro illo tu ipse, aut quicunque sint de civitate Semnitia, quos possumus prehendere, quod et aliis erit in exemplum ita puniturum. Sin autem te ipsum possumus apprehendere, credas, quod medico tuo non inaniter solves mercedem si poteris consumere. Certus sis de his. Datum ex arce nostra Chabragk, feria tertia post dominicam Iudica, anno 1546.

Melchior Balassa de Gÿarmath
comes comitatuum Honthensis et Barsiensis

[Címzés:] Circumspecto iudici de Semnitia nobis zelabundo exhibeantur
[Egykorú jegyzet:] Melcher Balassa drohet dem Richter, wie er in gleicher Massen tractiren wil, alß seines Mautners Knecht tractiret worden. Homo fuit nequissimus hic Batensis.[122]

[A selmeci jegyző feljegyzése a tanácsnak a levél nyomán tett intézkedéseiről:] Auff dis Schandlichs, spottisch, gifftiges vnnd Therannisches Brieffl hatt ein Erßamer Ratt adi am 14. aprilis noch aller notturfft vnnd wolbedachten muth gehandlt, vnnd diewail man gesehen, das solch schraiben weder mit seiner gnade hand vndterschriebenn, noch mit seiner gnade gewonlichem siegil verfertiget, ßunder nur mith ainem schlechten Carniol versiegelt, dardurch vermaint, solch schreiben were nit mit wissen vnnd beuelh Seiner gnade ausgangen, vnnd derhalben an Sein gnade dis nachfolgends freintliches nachparliches schreiben gethann vnnd lauth vonn worth zue worth.

33.

Balassa Menyhárt a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Csábrág vára, 1546. május 19.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1546. d.

/Közbenjár famulusa, szentantali Nagy László selmecbányai háza ügyében./ Megkapta levelüket, amelyre válaszként részletesen kifejti familiárisa szándékát. Nagy László a lánya házasságkötése után a vejétől megvásárolt egy házat, amelynek árát ki is fizette. A vő

[122] Bát/Fraumarkt (ma: Bátovce, SK) mezőváros Hont vármegyében, a lévai váruradalom tartozéka.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 242 2022. 01. 27. 13:14:29

időközben elhunyt, aki végrendeletében minden tulajdonát feleségére hagyta. Az özvegy később újraházasodott, azonban az új férj – Nagy László új veje –, akinek az előbbieket illetően nem volt tulajdonjoga, elűzte a nőt. Nagy László nem azt kéri, hogy az első veje által végrendeletileg lányára hagyott ingóságokat megőrizzék, hanem azt, hogy vagy birtokolhassa az általa kifizetett házat, vagy adják meg neki annak az árát. Nemtetszését fejezi ki azzal kapcsolatban, hogy a selmecbányaiak Nagy Lászlót a ház birtokába nem engedik, de az árát sem akarják visszafizetni. Még ha csak jobbágya lenne, akkor is megvédené igazságában, de jelen esetben a famulusáról van szó. Amennyiben nem kap elégtételt, abból viszályok, gyűlölet és az ártatlanok letartóztatásai származnak, amit ő nem szívesen tenne, de famulusát nem fogja cserben hagyni.

Utóirat: Ő nem tudta egészen jogi nyelven, szakszerűen leírni az ügyet, de a részleteket majd magától Nagy Lászlótól világosan megérthetik.

Prudentes et circumspecti domini, amici, vicinique nobis honorandi. Post salutem et nostri commmendationem, litteras Dominationum Vestrarum nobis missas aperte intelleximus, quae in ea continentur, in quibus seriis Vestrae Dominationes scribunt nobis ex parte Ladislai Nag[123] de Zent Anthal, familiaris nostri. Vestrae Dominationes ut intelligant, famulus noster Ladislaus Nag aliud non optat, neque[124] ut res suas custodiant, nisi optat, ut in illa domo permaneat et valeat possidere, quousque sibi ipsi pretium eiusdem non solvunt, aut domum illam possideat, quia gener ipsius est mortuus, cui inprimis suam filiam in uxorem nupserat. Ille Ladislaus Nag noster famulus, pro illa domo, de qua sua filia est expulsa persolverat, pretium eiusdem, per quam ipsius gener ordinaverat domum illam. Nunc autem novus gener,[125] quem habet, nullam auctoritatem habet, neque habuit possidendam illius praedecessoris rebus alteri generis sui, quia in agone mortis sui suae uxori legavit omnia sua bona et res suas, quas habuit, ipse Ladislaus Nag est contentus, solummodo ipsi persolvant pretium illius domus. Sin autem recusarint[126] pretium illius persolvere, ut est iuris ordo, secundum Dei iustitiam, necesse est, ut ipse possideat, quia non poterit, privare, ut suae pecuniae[127] quas pro illa dedit, pereant. Aut domum possideat, aut pretium illius persolvant. Sed Vestrae Dominationes nolunt ipsum cum pecuniis contentari ex parte domus etiam, ut ipse Ladislaus ne possideat domum, hoc non videtur nobis, ut ipse, neque domum illam possideat, neque pretium obtineat. Nos praeter iustitiam nihil optamus, tamen Ladislaus Nag est famulus noster, si saltem esset colonus noster etiam in sua iustitia oportet nos defendere, ut ipse de duobus privaretur, de domo aut pretio eiusdem, esset

[123] Tinódi Sebestyén említi nevét Léva védői között a Szitnya, Léva, Csábrág, Murán váraknak megvevése című költeményében, amelyben Niklas Graf zu Salm 1549 tavaszán–nyarán végrehajtott, Balassa és Basó Mátyás elleni hadjáratát verselte meg. Tinódi, 1984, 205.

[124] Előtte áthúzva: *nisi*.

[125] Er. *novum generum*.

[126] Er. *recusarint*.

[127] Er. *suas pecunias*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 243 2022. 01. 27. 13:14:30

contra veram iustitiam, nos omne bonum optamus nil aliud. Ceterum quod si Vestrae Dominationes noluerint secundum iustitiam contentari ipsum Ladislaum, inde oriuntur diversae altercationes, odium, arestationes illorum, qui sunt in hiis inculpabiles. Nos huiusmodi actiones non vellemus, neque optaremus agere, tamen nostrum famulum nullo modo in sua iustitia relinquere non valemus, ut tot damna patiatur iniuste, ut superius diximus, praeter iustitiam aliud non optamus. Reliquum est quod Vestrae Dominationes valere cupimus feliciter. Datum ex nostra arce Chÿabrag, feria quarta ante Transfigurationis Domini, anno 1546.

Melchior Balassa de Gÿarmath
comes comitatuum Hontensis et Barsiensis

Vestrae Dominationes ab ipso Ladislao Nag clarius, poterint intelligere, quia nos eo modo non possumus praescribere, ut est iuris ordo, suum negotium, de quo tractanda et concludenda est negotium. [!]

[Címzés:] Prudentibus et circumspectis dominis, iudici ac iuratis civibusque civitatis Semnÿciensis etc. dominis et amicis vicinisque nobis honorandis

34.

Balassa Menyhárt a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Balassagyarmat, 1546. július 21.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1546. d. (másolat)

Az őrség július 20-án éjjel váratlanul távozott Szanda várából, így a törökök másnap reggel harc nélkül foglalták el az őrizetlenül hagyott erősséget. Most más várak ellen készülnek, ma Bujákot vagy Csővárt ostromolják. Kéri őket, hogy a levél kézhezvételét követően fejenként vonuljanak hadba és siessenek hozzá. Őt a szécsényi katonai táborban találják majd. Írjanak a többi bányavárosnak is, hogy – ha szeretik hazájukat, feleségeik és gyermekeik életét, akkor – hozzájuk hasonlóan készüljenek a török ellen és csatlakozzanak hozzá. A nemesség és a vármegyék is felkeltek, Kassától egészen odáig mindenki fegyvert fogott. Az egri katonaság Füleken töltötte az éjszakát, Bebek Ferenc is elindult. Az lenne a legjobb, ha fegyveres lovasokat tudnának küldeni, amellyel kapcsolatban tudja, hogy százat, ha nem többet, minden egyes városból képesek lennének kiállítani. Siessenek, ha kedves az életük.

Prudentes et circumspecti domini et amici honorandi. Salutem et nostram commendationem. Hoc possumus Dominationibus Vestris scribere, quod Turci arcem

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 244 2022. 01. 27. 13:14:30

Zanda[128] iam prae manibus habent, illi enim, qui fuerunt in ea, feria tertia proxime elapsa nocte saltu ex ea abierunt. Turci mane facto, arcem sine custode reperierunt, et eam intraverunt, et iam intendunt alia castra obsidere. Hodie aut castrum Bwyack[129] vel Chew[130] obsident. Igitur Dominationes Vestras amicissime hortamur atque rogamus, ut mox visis praesentibus per singula capita insurgere et ad nos festinare debeatis. Nos enim in oppido Zechen[131] in castris reperietis. Dominationis Vestrae scribant etiam aliis Civitatibus Montanis, ut et ipsi similiter insurgere et vobiscum una contra hostes properare velint et nobiscum constitui debeant, si patriam, uxores atque liberos vitamque ipsorum amant. Hoc eisdem certo scribere possumus quod undique iam, tam domini quam etiam comitatus insurrexerunt et Cassovia usque huc singuli arma sumpserunt. Agriensis exercitus pernoctavit hodie in Fyleck,[132] Bebeck[133] etiam se movit, ut Dominationes Vestrae quoque se moveant, plurimum rogamus. Si aliquot equites armatos ex civitatibus possent ordinare, optimum esset, et scio ut centum si ultra non, ex omnibus civitatibus equites fieri possent. Festinent, festinent, si perire nolunt. In reliquo Dominationes Vestras valere optamus. Ex Giarmath feria quarta ante Magdalenae, anno Domini 1546.

Melchior Balassa de
dicta Giarmath comes etc.

[Címzés:] Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Semniciensis, dominis et vicinis[134] observandis

---

[128] Szanda vár és település Nógrád vármegyében, Losonczy István birtoka. Elfoglalása után a budai szandzsákba tartozott, helyőrséget egy hónappal később, 1546. augusztus 28-tól telepítettek bele. Hegyi, 2007, 570.

[129] Buják vár és település Nógrád vármegyében. 1552-ben foglalták el, a szécsényi szandzsákhoz tartozott. Hegyi, 2007, 794.

[130] Cső (ma: Csővár, Pest megye) vár és település Nógrád vármegyében. Hogy pontosan mikor szállták meg, kérdéses, de 1546-ban már összeírták. Káldy-Nagy, 1985, 194. 1554-ben már oszmán őrség állomásozott benne. Hegyi, 2007, 640.

[131] Szécsény vár és mezőváros Nógrád vármegyében, Losonczy István birtoka.

[132] Fülek (ma: Fiľakovo, SK) vár és mezőváros Nógrád vármegyében, Bebek Ferenc birtoka.

[133] Pelsőci Bebek Ferenc (? – 1558. szeptember 1.) Gömör vármegye főispánja (1527–1556), Abaúj vármegye főispánja (1528–1540), a felső részek főkapitánya (*supremus capitaneus partium regni Hungariae superiorum,* Serédy Gáspárral együtt, 1537), erdélyi tanácsúr (1556–1558), Szulejmán szultán kinevezéséből kormányzó (1557). Horn, 2012, 330; Pálffy, 1997, 272.

[134] Előtte áthúzva: *amicis*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 245 2022. 01. 27. 13:14:30

35.

Selmecbánya bírája és esküdtjei Balassa Menyhártnak

Selmecbánya, 1546. július 22.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1546. d. (másolat)

Megkapták levelét, amelyben a fejenkénti hadba vonulásra kérte őket. Kérése és többi szomszédjuk kérése nyomán tegnap dél körül útnak indították Korpona felé annyi gyalogost, amennyit hamarjában össze tudtak szedni. Az időközben beérkező körmöcbányai és besztercebányai gyalogosokat is késlekedés nélkül hozzá irányítják majd. Biztosítják arról, hogy erejükhöz képest mindent megtesznek a köz javáért. A fejenkénti felkelésre és hadba vonulásra vonatkozó kérését azonban nem tudják teljesíteni. A bányaművelés szüneteltetése nyomán oly mértékben emelkedne a bányákban a vízszint, hogy a helyreállítás csak jelentős költségek árán volna lehetséges, ezért állandó felügyeletet igényel. Újfent megerősítik, hogy a hadfogadás során nem kímélik majd a költséget.

Magnifice domine domine gratiose. Salutem et obsequiorum nostrorum paratissimam commendationem. Litteras Vestrae Magnificae Dominationis acceptas intelleximus, et quantum ad levandas gentes viritim attinet. non possumus Vestram Magnificam Dominationem latere, quod heri circa meridiem tot pedites, quot scilicet in tanta celeritate reperire potuimus, hinc ad Vestram Magnificam Dominationem necnon ceterorum vicinorum nostrorum instantiam Corponam[135] versus expedivimus. Et nihilominus quotquot reperire possumus bene armatos, illos nunc acceptamus et deinceps quos acceptabimus eosque in expeditionem et auxilium Vestrae Magnificae Dominationis non gravatim mittemus. Praeterea in horas singulas expectamus huc pedites Cremnitienses[136] et Bistritienses,[137] quos etiam mox, postquam venerint, ad Vestram Magnificam Dominationem dirigemus. Vestra Magnifica Dominatio sibi certo persuadeat, quod pro viribus nostris semper ea libenter praestabimus, quae pro publico commodo esse videbuntur. Quod autem viritim insurgere ac perinde montana inculta relinquere deberemus, id sine dispendio montanarum necnon terrae istius desolatione minime fieri posset. Nam ubi saltem per paucos dies montana non colerentur, tandem ob aquarum in eis crescentiam reformari incredibilibus sumptibus vix possent. Id ne fieret, culturae montanicae ex officio nostro diligenter nos invigilare oportet. Quantum vero ad conducendos milites attinet, ibi pro viribus nostris sumptibus non parcemus, quod superest, Vestram Magnificam Dominationem felicissime valere optamus. Semnicii, 22 Iulii anno Domini 1546.

---

[135] Korpona/Karpfen (ma: Krupina, SK) szabad királyi és bányaváros Zólyom vármegyében.
[136] Körmöcbánya/Kremnitz (ma: Kremnica, SK) szabad királyi és bányaváros Bars vármegyében.
[137] Besztercebánya/Neusohl (ma: Banská Bystrica, SK) szabad királyi és bányaváros Zólyom vármegyében.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 246 2022. 01. 27. 13:14:30

Vestrae Magnificae Dominationi deditissimi,

Iudex et iurati cives civitatis Semniciensis

[Címzés:] Magnifico domino domino Melchiori Balassa de Giarmath etc. comiti comitatusque Honthensis et Barsiensis etc. domino gratioso
[Egykorú feljegyzés a hátlapon:] 1546. Schemnicienses extra civitatem personaliter insurgere detractant. Ad dominum Melchiorem Balassa.

36.

Csáforda Miklós Balassa Menyhártnak

Kékkő vára, 1546. vasárnap (július 25?)[138]

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1546. d.

Nyakazó Ferenctől megjött Irsay Ferenc, és általa Nyakazó azt üzeni, hogy nem tud Balassához elmenni, mert minden órában támadó csapatokat vár Balassagyarmat alá. Nagy Benedek megjött, száz hajdú érkezett, akikkel kapcsolatban kérdi, hogy fölfogadja-e őket és fél vagy egész hópénzt adjon-e nekik. A nemrég felfogadott 85 fő egy hópénzt kapott. Nyakazó tudakozódik Balassa tartózkodási helye felől, és elküldte emberét egy szekér kenyérrel, hogy megtudja, Szandát hogyan és mekkora erővel szállták meg (janicsárok, lovasság, ágyúk), amiről majd értesíteni fogja. Két szekér zabot is kér, mert annak híján vannak. Losonczy Istvántól levél érkezett.

Mag[nifi]ce d[omi]ne d[omi]ne gr[ati]ose, Serviciu[m] p[er]petuu[m], Iwta Nÿakazo ferencztel[139] Irsaÿ ferencz : ke^{nek} azt wzente, ke^{med} kerÿ mint vrát hogÿ rea ne haragogÿek hogÿ ke^{hez} fel Nem ÿewhet mert mÿnden oraban harczolot vár gÿarmat[140] alá, Nagÿ benedeket kÿ oda fel kŵldett volt az meg ÿewt, Zaz haÿdw ÿew, ha meg tartoztassa mÿnd, mÿt agÿon nekjk ha fel ho penzte vagj egÿezzet, mostan kÿt meg tartoztatott : tÿzen ew heÿan Zaz : annak egezz ho penzt adott : tovabba hol lezen te ke^{med} hogÿ mikor ke^{hez} kell kwldenÿ hol talallÿak meg ke^{det} , ma oda kŵldett Nÿakazo egÿ Zeker kenÿeret kÿ meg

[138] Szanda várát Balassa július 21-i levele (34.) szerint aznap, szerdán reggel szállták meg. Aktualitása miatt valószínűleg annak a hétnek a vasárnapján kelt a levél.

[139] Nyakazó Ferenc (1495 k.–1572 k.), a Balassa család familiárisa, Niklas Graf zu Salm 1549. évi hadjárata idején a csábrági vár „várkapitánya", amelynek elfoglalásakor fogságba esett, majd Erdélybe ment, ahol váradi főkapitány először (1557–1558), lovászmester és udvari főkapitány (1563–1565), Bihar vármegye főispánja és váradi főkapitány másodszor (1565–1567), Máramaros vármegye főispánja (1568–1572), a huszti vár prefektusa és a máramarosi sókamara ispánja (1568–1572). Horn, 2012, 356; Aldana, 1986, 78.

[140] Balassagyarmat.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 247 2022. 01. 27. 13:14:30

tuggÿa, mÿnt Zallottak meg Zondȧt[141] az ÿanczar mellÿ felewl vagÿon, az lowag honnan, han algýwÿok vagÿon, ha meg yew embere ottan meg ẅzenÿ ke[nek], oztan ke[tel] keret[142] keet Zeker Zabot mert semmÿ ott Nýncz : ÿm holnap lewrjncz kẅlte ÿde ez levelet, lossonczÿ[143] urame, Nem tvdom mýert kwltte : isten tacha meg ke : Ex Arce kekkew, vasarnap : 1546

chafforda Mýklos

[Címzés:] Magnifico domino domino Melchiori Balassa de Gyarmath etc. domino meo gratioso

37.

Balassa Menyhárt a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Csábrág, 1546. szeptember 27.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1546. d.

Sipeky Ferencet, Hont vármegye szolgabíróját Selmecbányára küldi a hozzá eljutott szóbeszédek kapcsán. Kéri, hogy mindazt, amit a nevében mondani fog, fogadják bizalommal. (litterae credentionales)

Prudentes[144] ac circumspecti amici et vicini nobis observandi. Salutem et nostri commendationem. Nuntiavimus vobis per hunc Franciscum Sipikÿ iudicem curiae[145] [!] comitatus Hontensis de rumoribus ad nos allatis, quicquid igitur eisdem nomine nostro oretenus dixerit, verbis ipsius quoque ac nobis fidem creditivam adhibeatis. Valete feliciter. Ex Czabrag, Septembris die 27. 1546.

Melchior Balassa de Gÿarmath
comes comitatus Barsiensis et Hontensis.

[Címzés:] Prudentibus ac circumspectis vicinis iudici et iuratis civitatis Schemniciensis etc. amicis nobis honorandis

---

141 Itt bizonyára nem kifejezetten a várat, hanem a települést érthette alatta, ugyanis az említett katonaság elhelyezésére vonatkozó információ úgy nyer értelmet.

142 Előtte áthúzva: *kerek*.

143 Losonczy István (1516 k. – 1552. július 27.) Nógrád vármegye főispánja (1543–1552), előbb ideiglenesen (1551. augusztus 28.), majd véglegesen Temesvár kapitánya és temesi ispán (1552 tavasza). Személyére legújabban Molnár, 2020.

144 Er. hibásan *prudenti*.

145 Tollhiba. A helyes alak *iudicem nobilium comitatus Hontensis,* vagyis *Hont vármegye szolgabíróját* lenne. A Sipekyek régi Hont vármegyei nemesi család, Sipeky László Mohács előtt kétszer is alispán (1516–1522, 1525). Bakács, 1971, 393, 394, 441.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 248 2022. 01. 27. 13:14:30

38.

Balassa Zsigmond a selmecbányai bírónak, esküdteknek és bányatulajdonosoknak

Diósgyőr vára, 1546. október 19.

MNL OL R 314, 142/2. tétel No. 59.

Már korábban is elküldte hozzájuk Nyéki Benedek barátot azzal a megbízással, hogy intézzen neki néhány vájármestert (akiket magyarul hevéreknek neveznek), hogy azok Hasznos várát gyorsan birtokba vegyék, majd mielőtt a török tudomást szerezhetne róla, el is pusztítsák, és így ne kerüljön az ellenség kezébe. Emiatt ismét elküldi Benedek barátot és egyben kéri őket, hogy szavainak hitelt adjanak. Külön kiemeli, hogy a kőfaragómesterek a várat csak lassan rombolnák le, és így az ellenség kezébe jutna, de a hevérek egykettőre el tudnák pusztítani. Kéri, hogy intézzenek 25 vagy 32 főt, akik álljanak készenlétben, majd azután ismerteti a napot, amikorra jönniük kell.

Egregii et circumspecti domini vicini et amici nobis honorandi. Post salutem et nostri commendationem. Honorabilem fratrem Benedictum de Nÿek perpriusquam miseramus ad Egregias et Circumspectas Dominationes Vestras, ut videlicet eaedem vellent nobis ordinare aliquos artifices fossores lapidum,[146] quos nostro idiomate vocant (hewerek),[147] qui ipsam totam arcem Haznos[148] ad trabem[149] acciperent citissime ut postea cito absque scitu Thurcarum funditus tota arx deleretur, ne in manus hostiles veniret. Pro eo nunc etiam eundem fratrem Benedictum ad easdem mittimus, cuius verbis ut eaedem fidem adhibeant creditivam, rogamus. Sed ut breviter Egregii et Circumspecti Dominationes Vestrae intelligant: magistri lapicidae ad illius arcis destructionem non valent, quoniam illi tarde destruerent, et ita in manus hostium deveniret. Sed tales artifices wulgo hewerek valerent, qui ad trabem[150] totam arcem acciperent, et simul et semel demolirentur. Proinde petimus easdem, quatenus velint ordinare aut viginti quinque aut triginta duo, qui essent in promptu, et postea diem eisdem aperiremus ad quam venire deberent. Et in reliquo Egregias et Circumspectas Domnationes Vestras felicissime valere peroptamus. Ex arce Dÿosgewr,[151] postridie festi Sancti Lucae evangelistae, anno Domini 1546.

Sigismundus Balassa de Gÿarmath
comes comitatus Borsodiensis etc.

---

[146] A *lapidum* utólagos betoldás.
[147] Hevér: német eredetű szó, jelentése bányász, vájár. MNYTESZ, 1970, 105.
[148] A *haznos* utólagos betoldás. Hasznos (vagy Cserteri) vár és település Heves vármegyében.
[149] Er. *ad strabem* [!].
[150] Er. *ad strabem* [!].
[151] Diósgyőr vár és mezőváros Borsod vármegyében, első magánbirtokosa Balassa Zsigmond.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 249 2022. 01. 27. 13:14:30

[Címzés:] Egregiis et circumspectis dominis iudici ceterisque iuratis consulibus ac dominis fodinatis civitatis Semniciensis dominis vicinis et amicis nobis honorandis

39.

Balassa Imre Pancratius Rhenander Reinmann selmecbányai bírónak

Kékkő, 1548. január 15.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1548. d.

Kéri, hogy írjanak neki betegek számára alkalmas fürdőkről, Barbara Rösseléről vagy más, a környékükön található ókról. Kéri, hogy a jelen levelet bemutató személy szavának hitelt adjanak.

Prudens et circumspecte domine et frater nobis carissime. Salutem nostrique commendationem. Rogo Dominatinem Vestram, ut mihi velit scribere de thermis, quae sunt meliores homini infirmo Rezlÿnae vel aliae thermae, quae sunt apud vos, de quibus etiam per praesentium ostensorem Dominationi Vestrae nuntiavi. Ideo quae verbis vobis dixerit, ipsi fidem creditivam velitis adhibere. Dominationem Vestram felicissime prospereque opto valere. Datum ex Kekkw 15. die Ianuarii 1548.

Emericus Balasi etc.

[Címzés:] Prudenti et circumspecto domino Pangracio[152] iudici Selmeciensi domino et fratri nobis carissimo

40.

Balassa Menyhárt a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Léva vára, 1548. január 24.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1548. d.

Egy Bars mezővárosban lakó jobbágya, Thulowÿcz Zsigmond azzal a panasszal fordult hozzá, hogy egy selmecbányai ötvös, bizonyos Ipolitus tíz forinttal tartozik neki, amit nem akar megadni. A baráti és jószomszédi viszonyra tekintettel kéri, hogy szolgáltassanak igazságot és jobbágyát elégítsék meg. Nem akarja, hogy a továbbiakban a bűnösök helyett ártatlanok legyenek lefogva vagy áruik visszatartva.

[152] Pancratius Rhenander Reinmann/Magister Pankratius nagy vagyonú, gyűrűstéri házban lakó polgár, 1542-ben a magisztrátus tagja, a bírói tisztséget 1543-ban, 1547-ben, 1550–1551-ben és 1554–1555-ben töltötte be. Relković, 1933, 9; Baker, 1932b, 55; Paulinyi, 1976, 597.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 250 2022. 01. 27. 13:14:30

Prudentes ac circumspecti domini amici ac vicini nobis honorandi. Salutem et nostri commendationem. Iis Sigismundus Thulowÿcz[153] subditus noster de oppido Bars[154] praesentium exhibitor dicit sibi quendam Ipolitum aurifabrum concivem et inhabitatorem civitatis vestrae debe[re], quod debitum se citra florinos decem extenderet, et quum idem debitor ad frequentes suas requisitiones solvere nollet. Subditus noster praefatus conquerens ad nos confugit. Idcirco Vestras Dominationes rogamus velint respectu amicitiae ac bonae vicinitatis nostrae, tum et communis iustitiae de praefato debitore ius et iustitiam administrare, quo subdito nostro satisfiat. Profecto enim nollemus ut deinceps inter nos aliquae arestae et detentiones insontium pro sontibus committantur. Credimus quod Dominationes Vestrae facturae sunt, nos amodo in futuro simili officio amicitiae, ubi fuerit opportunum, studebimus correspondere. Quae valeant felicissimae. Ex arce nostra Lewa vigesimo quarto die Ianuarii, anno Domini 1548.

Melchior Balassa de Gÿarmath
comes comitatus Honthensis et Barsiensis etc.

[Címzés:] Prudentibus ac circumspectis dominis iudici et iuratis civibus civitatis Sempniciensis, dominis amicis et vicinis nobis honorandis

41.

Balassa Imre a selmecbányai bírónak és esküdteknek

Balassagyarmat, 1549. szeptember 28.

ŠABB PBŠ, MMBŠ Missiles 1549. d.

Az elmúlt napokban száz marhát adott el a selmecbányai mészárosoknak, amiből elég jelentős haszonhoz juthattak. A vételár megfizetésének határideje már lejárt, de a legkevésbé sem akarják megtéríteni. Kéri, tegyék lehetővé, hogy a mészárosok kötelesek legyenek tartozásukat megadni. Törekedni fog arra, hogy mindezt meghálálja.

Prudentes et circumspecti domini vicini nobis honorandi. Salutem et nostri [commendationem]. Noverint Vestrae[155] Dominationes, quod nos superioribus diebus dederamus boves 100 magistris laniis concivibus vestris certa summa, unde ipsis satis lucri accidere potuit. Eius autem summae terminus, quo nobis solvere debuissent, iam

[153] Thulowÿcz Zsigmond az 1554. évi urbárium szerint Barsszékes lakosa. MNL OL E 156 Fasc. 16. No. 5./b. fol. 17.

[154] Ekkor két település: Bars/Újbars vagy Barsszékes (ma: Nový Tekov, SK) (locus sedis) mint megyeszékhely, valamint Nagybars vagy Óbars (ma: Starý Tekov, SK). Mezővárosok Bars vármegyében a Garam jobb és bal partján, a lévai váruradalom tartozékai.

[155] Er. tollhiba: *Vestres*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 251 2022. 01. 27. 13:14:30

praeteriit, et persolvere nobis minime voluerunt. Quare Vestras Dominationes rogamus, faciant, ut dicti magistri lanii concives vestri debeant nobis persolvere atque satisfacere de praescripto debito 100 bovum, quos ipsis in utilitatem ipsorum vendideramus. Id quod nos Dominationibus Vestris omni amicitia gratificari studebimus. Quas interim valere optamus. Ex Gÿarmath, 28. die mensis Septembris 1549.

Emericus Balassa
Consiliarius Regiae Maiestatis[156] etc.

[Címzés:] Prudentibus ac circumspectis dominis iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis Semniciensis etc. dominis vicinis et amicis nobis honorandis

Rövidítések és irodalomjegyzék

ŠABB PBŠ	Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Banská Štiavnica (A Besztercebányai Állami Levéltár Selmecbányai Fióklevéltára)
MMBŠ	Magistrát mesta Banská Štiavnica (Selmecbánya város levéltára)
Missiles	Litterae missiles (A város évrendezett szálas iratanyaga)
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest
E 21	Magyar kincstári levéltárak, Magyar (pozsonyi) kamarai levéltár, Benignae resolutiones
E 156	Magyar Kamara archívuma, Urbaria et Conscriptiones
P 11	Balassa család levéltára
P 1767	Balassa család levéltára, Családtagok iratai
P 1987	Illésházy-gyűjtemény
R 314	Mohács utáni gyűjtemény, Városi iratgyűjtemény
142/2. t.	Selmec- és Bélabánya, báró Nyáry Albert gyűjteményéből kiemelt iratok
X 501	Másolatok gyűjteménye, Slovenský národný archív (Pozsony), Hodnoverné miesto Hronsky Benadik (Garamszentbenedeki konvent mint hiteleshely), Iratok
MNL ZML	Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára
IV.	Megyei Törvényhatóságok
433.	Egyedi iratok gyűjteménye

[156] 1549-ben valóban a királyi tanácsosok névsorában. Ember, 1946, 77.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 252 2022. 01. 27. 13:14:30

OSZK Országos Széchényi Könyvtár
Kt. Kézirattár
ÖStA HHStA Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv
UA AA Ungarische Akten, Allgemeine Akten

*

Aldana
1986 *Bernardo de Aldana magyarországi hadjárata, 1548–1552,* közreadja Szakály Ferenc, fordította Scholz László, Budapest, 1986.

Bakács
1971 Bakács István: *Hont vármegye Mohács előtt,* Budapest, 1971.

Baker
1932a Adalbert Baker: *Die Kammergrafen von Schemnitz, anno 1365–1873,* In: *Karpathenland,* 5. (1932) 27–30.

Baker
1932b Adalbert Baker: *Die Stadtrichter von Schemnitz, anno 1275–1869,* In: *Karpathenland,* 5. (1932) 54–57.

Čelko
2011 Mikuláš Čelko: *Baníctvo a Banská Štiavnica v období pôsobenia komorských grófov Thurzovcov,* In: *Montánna história,* 4. (2011) 22–67.

Csorba
1978 Csorba Csaba: *Esztergom hadi krónikája,* Budapest, 1978.

Ember
1946 Ember Győző: *Az újkori magyar közigazgatás története Mohácstól a török kiűzéséig,* Budapest, 1946. (A MOL kiadványai III. Hatóság- és hivataltörténet 1.)

ETE
I *Egyháztörténeti Emlékek a Magyarországi hitújítás korából, I. (1520–1529),* szerk. Bunyitay Vince – Rapaics Rajmund – Karácsonyi János, Budapest, 1902.

Fallenbüchl
1994 Fallenbüchl Zoltán: *Magyarország főispánjai. Die Obergespane Ungarns 1526–1848,* Budapest, 1994.

Fazekas
2000 Fazekas István: *Korreferátum Oborni Teréz előadásához,* In: *Fons,* 7. (2000) 1. sz. 77–79.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 253 2022. 01. 27. 13:14:30

Gecsényi
2010 — Gecsényi Lajos: *A rejtélyes Thurzó: Thurzó Ferenc, a Magyar és az Udvari Kamara elnöke (1549–1563),* In: *Levéltári Közlemények,* 81. (2010) 3–31.

Hála–Landgraf
2010 — Hála József – Landgraf Ildikó: *Magyarországi bányászmondák,* Rudabánya, 2010.

Hegyi
2007 — Hegyi Klára: *A török hódoltság várai és katonasága. II. A budai vilájet várainak adattára,* Budapest, 2007. (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak, 9.)

Heiss
1974 — Gernot Heiss: *Die ungarischen, böhmischen und österreichischen Besitzungen der Königin Maria (1505–1568), Erster Teil: Überblick: 1521–1548,* In: *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs,* 27. (1974) 61–100.

Heiss
1976 — Gernot Heiss: *Die ungarischen, böhmischen und österreichischen Besitzungen der Königin Maria (1505–1568), Erster Teil: Überblick: 1521–1548,* In: *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs,* 29. (1976) 52–121.

Horn
2012 — Horn Ildikó: *A hatalom pillérei. A politikai elit az Erdélyi Fejedelemség megszilárdulásának korszakában (1556–1588),* Akadémiai doktori értekezés. (Kézirat), 2012.

Horváth–C. Tóth–Pálosfalvi–Neumann
2014 — Horváth Richárd – C. Tóth Norbert – Pálosfalvi Tamás – Neumann Tibor: *Németi Pál budai kanonok, majd bozóki prépost levelesládája. Magyar vonatkozású középkori oklevelek feltárása Morvaországban,* In: *Arcana tabularii. Tanulmányok Solymosi László tiszteletére, I,* szerk. Bárány Attila – Dreska Gábor – Szovák Kornél, Budapest–Debrecen, 2014, 85–116.

Káldy-Nagy
1985 — Káldy-Nagy Gyula: *A budai szandzsák 1546–1590. évi összeírásai. Demográfiai és gazdaságtörténeti adatok,* Budapest, 1985. (Pest megye múltjából 6.)

Kenyeres
2004 — Kenyeres István: *A királyi és királynéi „magánbirtokok" a 16. században,* In: *Századok,* 138. (2004) 5. sz. 1102–1148.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 254 2022. 01. 27. 13:14:30

Kenyeres 2005 — Kenyeres István: *A bécsi Udvari Kamarai Levéltár Gedenkbücher Österreich magyar vonatkozású iratainak regesztái, 61–64. kötet (1547–1550),* In: *Lymbus,* 3. (2005) 253–294.

Kőszeghy 2008 — Kőszeghy Péter: *Balassi Bálint – Magyar Alkibiadész,* Budapest, 2008.

Laczlavik 2014 — Laczlavik György: *Kettős pecsét alatt. Várday Pál esztergomi érsek, királyi helytartó (1483–1549),* Pécs–Budapest, 2014. (Sziluett, Korszerű történelmi életrajzok.)

Maksay 1990 — Maksay Ferenc: *Magyarország birtokviszonyai a 16. század közepén, I,* Budapest, 1990. (Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok, 16.)

Maliniak 2013 — Pavol Maliniak: *Segítség vagy fenyegetés? Balassa János a bányavárosok kapitánya és kapcsolatai a polgárokkal és földesurakkal. (Tekintettel a szécsényi ütközetre.),* In: *Rod Balašovcov v 13. až 19. storočí,* ed. Helena Ferencová – Erika Antolová, SNM Múzeum bábkarských kultúr a hračiek, Modrý Kameň, 2013, 168–176.

Maliniak 2019 — Pavol Maliniak: *Čabradské panstvo v stredoveku,* Banská Bystrica, Belianum, 2019.

MNYTESZ 1970 — *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára,* főszerk. Benkő Loránd, szerk. Kiss Lajos – Papp László, Budapest, 1970.

Molnár 2020 — Molnár Dániel: *A XVI. századi északkelet-magyarországi főnemesség hivatalviselési, hivatal- és birtokszerzési gyakorlata – Losonczy Antal és István pályája,* 2020. (Kézirat, doktori disszertáció.)

Neumann 2007 — Neumann Tibor: *A Korlátköviek. Egy előkelő család története és politikai szereplése a 15–16. században,* Győr, 2007.

N. Fodor 2015 — N. Fodor János: *Történeti személynévkutatás,* In: *Magyar névkutatás a 21. század elején,* szerk. Farkas Tamás – Slíz Mariann, Budapest, 2015, 115–144.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 255 2022. 01. 27. 13:14:30

Oborni
2000 Oborni Teréz: *A kora újkori latin nyelvű forrásszövegek kiadásáról,* In: *Fons,* 7. (2000) 1. sz. 64–75.

Pálffy
1997 Pálffy Géza: *Kerületi főkapitányok és főkapitány-helyettesek Magyarországon a 16–17. században,* In: *Történelmi Szemle,* 39. (1997) 257–288.

Paulinyi
1967 Paulinyi Oszkár: *A bányavállalkozók személyi köre a selmeci bányagazdaságban a XVI. század derekán. (Adatsorok, 1537–1549.),* Budapest, 1967. (Történeti Statisztikai Kötetek.)

Paulinyi
1976 Paulinyi Oszkár: *Vállalkozás és társadalom,* In: *Történelmi Szemle,* 19. (1976) 4. sz. 547–599.

Probszt
1954 Günther Probszt: *Der Beitrag der niederungarischen Bergstädte zur Türkenabwehr,* In: *Südost-Forschungen,* 13. (1954) 93–138.

Relković
1933 Neda Relković: *Namensverzeichnis und Zins der Bürger in den sieben untern Bergstädten des Oberlandes im Jahre 1542.,* In: *Karpathenland,* 6. (1933) 1. sz. 9–16, 2. sz. 48–59.

Richter
1902 Richter Ede: *Egy bányaper a XVI. század első feléből,* In: *Bányászati és Kohászati Lapok,* 35. (1902) 10. sz. 167–170, 11. sz. 181–184, 12. sz. 199–202.

Szentmártoni Szabó
2003 Szentmártoni Szabó Géza: *Gyarmati Balassa Ferenc epitáfiuma (Bázel, 1554 áprilisa),* In: *Lymbus,* 1. (2003) 15–18.

Tinódi
1984 Tinódi Sebestyén: *Krónika,* s. a. r. Sugár István, bev. Szakály Ferenc, Budapest, 1984.

Varga
2020 Varga Szabolcs: *A hűséges rokon. Petrovics Péter a Szapolyaiak szolgálatában,* In: *Egy elfeledett magyar királyi dinasztia: a Szapolyaiak,* szerk. Fodor Pál – Varga Szabolcs, Budapest, 2020, 145–170.

Virovecz
2020 Virovecz Nándor: *Tinódi történeti hitelességének kérdéséhez: Kortárs beszámoló a „szalkai viadalról",* In: *Történelmi Szemle,* 62. (2020) 2. sz. 223–244.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 256 2022. 01. 27. 13:14:30